cena 6 din

DE

25. avgusta 1979

Glasilo Zveze sindikatov Slovenije, glavni urednik: Vojko Černelč, odgovorni urednik: Bojan Samarin

DELAVSKA ENOTNOST

št. 34 — leto XXXVIII

Kršitve pravic iz medsebojnih delovnih razmerij

Ne samo nevednost, ampak še kaj

Berite na tretji strani

Predsednik RS ZSS Vinko Hafner obiskal SOZD Emona

Po dolgem in počez, pa tudi v globino

Berite na četrti strani

Pred Havano in njenim poslanstvom

Pot preobrazbe vseh odnosov

Florijan Laimiš

Za politiko neuvrščenosti se je v njenem še ne dvajsetletnem obdobju odločila že velika večina človeštva, njegovi dve tretjini. Ljudje po vsem svetu, ne glede na notranje družbene sisteme, želijo živeti neodvisno, v čemer je zgoščeno podana življenjska težnja človeštva. To ni le želja narodov, ki so se komaj osvobodili in zato še čutijo pekočo bolečino stoletnega življenja pod tujo peto, temveč tudi razvitih narodov, pri katerih vzbujajo globoke pomisleke izrazite težnje najmočnejših, da bi bili edini, ki bi odločali o svetu.

Proces širjenja gibanja neuvrščenosti ni zaključen, oglaša se še precej držav, ki bi se rade priključile neuvrščenim. Vsi ti ljudje pričakujejo, da bo to njihovo gibanje preprečilo nov svetovni spopad, da se bodo kot dokončno spoznanje utrdila načela, razvita pred skoraj dvajsetimi leti o življenju brez vojne, brez vmešavanja v notranje zadeve drugih, za razorožitev, proti kolonializmu, za dekolonizacijo in podobno. Vsa ta načela in cilji so skupni vsem, ne glede na družbeno ureditev. Ni pa naključje, če ob tem ugotavljamo, da je socializem izredno vabljiv po vsem svetu. O tem pričajo številne države, ki so se otresle kolonializma in začele živeti samostojno. Njihova želja je, da bi na svojih tleh razvile socializem, pa čeprav se zavedajo, da razvoj ne bo trenuten, da je tudi nastajanje socializma zahteven in zapleten družbenopolitični proces.

Ob tem ni težko razumeti, zakaj se vrstijo vedno novi poskusi nasprotnikov neuvrščenosti, da bi razbili to napredujoče gibanje. Pred srečanjem v Havani so ti poskusi še posebno izraziti. Jugoslavija je v pripravah na konferenco storila res veliko za uspeh bližnjega srečanja in prikazala svetu, kakšna bi bila njegova podoba, če neuvrščenosti ne bi bilo. Tudi med samimi neuvrščenimi državami so zaradi objektivnih zgodovinskih in drugih razlogov razlike. Vendar spori, ki nastajajo na tej osnovi, niso nekaj, kar bi bilo posebno značilno za gibanje neuvrščenosti. Mednarodni odnosi v celoti doživljajo danes svojevrstno krizo, če pa globlje pogledamo vzroke sporov med neuvrščenimi, takoj ugotovimo, da so večinoma dediščina prejšnjega kolonialnega obdobja in da jih zaradi tega ne bo mogoče naglo odpraviti. Gre za proces, ki ne teče z lahkoto in brez notranjih trenj ter tudi zunanjega vmešavanja.

Analiza nalog neuvrščenega gibanja pred srečanjem v Havni opozarja države — članice, da tvegajo lastno neodvisnost, če poglabljajo medsebojne spore. Sprte države odpirajo vrata tujemu vplivu in tuji navzočnosti, obenem pa tudi otežkočajo celotno delovanje gibanja. Prav zaradi tega sporov ni mogoče obravnavati ločeno, ocenjevati jih je treba kot probleme, ki zahtevajo angažiranje gibanja kot takšnega.

Opora pri uresničevanju teh nalog je spoznanje, da je gibanje neuvrščenosti v svojem dosedanjem razvoju, v svoji nezadržni rasti zgradilo svoj skupni svetovni nazor. Na podlagi tega nazora je izdelalo tudi dolgoročni akcijski program, katerega osrednja misel je preobrazba vseh mednarodnih odnosov. Prehojeno pot v tej smeri bo ocenila tudi konferenca v Havani. Njena nadaljnja pomembna naloga pa bo, da razširi, okrepi prizadevanja za nadaljnjo utrditev gibanja. Jugoslovanska delegacija je že nakazala, kako bo tekla njena akcija, kakšen bo njen delež v teh razpravha. Kajti, naša odločitev za neuvrščenost izhaja iz naše revolucije. To spoznanje, tako je pred konferenco poudaril naš predsednik Tito, je neločljivo povezano s celotnim družbenim bistvom naše države, s sistemom socialističnega samoupravljanja in enakopravnimi odnosi vseh narodov in narodnosti Jugoslavije. Zato je tudi neuvrščenost trajna in celotna osnova vseh naših dejavnosti v mednarodnih odnosih. Havana pri tem ne bo nobena izjema.

Razdrobljeno gospodarjenje ne daje dobrih sadov. Moč je v skupnosti. O izkušnjah kmetov iz Dornberka na Vipavskem berite na 5. strani.
Fotografija: Andrej Agnič

Pogovorili smo se z Antonom Fajfaričem iz Kidričevega

Bil sem in bom ostal delavec

Janez Sever

Anton Fajfarič, star 53 let, od tega 33 let klepar, zdaj vodja delovne skupine vzdrževalcev v Tovarni glinice in aluminija v Kidričevem pravi, a so mu življenje skrojili trije mejniki. Njegovo rojstvo je morala mati plačati z življenjem, ker je bil spočet in rojen v haloški viničariji. Zato je odraščal pri povsem tujih, vendar dobrih ljudeh, pri Peklarju v Borovcih na Dravskem polju. Tu ga je kot svojega trdo, toda pošteno vzgajal Peklar, bistril učitelj Rojc v Markovcih in ostril predvojni komunist Janez Štafela. Zadnji, človek bi dejal, da enako pomemben mejnik, je bilo to, da je preživel Dachau in Buchenwald. Resda je v svobodo vkorakal s tridesetimi kilogrami žive teže, vendar z voljo, ki ga doslej še ni pustila na cedilu.

»Pošteno povedano ne vem, kdaj je bilo težje: preživeti Dachau ali ostati živ kot aktivist prva leta po vojni na Dravskem polju. To je bilo burno obdobje obveznih oddaj in vsega drugega, kar bi marsikdo danes želel izstisniti iz spomina in zgodovine,« pravi in se preseda na stolu v veliki marmornati avli upravnega poslopja v Kidričevem, kjer dela že 26 let. Medtem si je v Ptuju zgradil hišo in sam izšolal vse tri otroke. Najmlajši, ki hodi v upravno administrativno šolo so odobrili 150 din mesečne štipendije, vendar so ji jo tudi takoj ukinili. Ne sprašuje zakaj, ker pravi, da mora verjetno to že tako biti. Da so verjetno drugi še bolj potrebni...

»Bil sem in bom ostal delavec. Na to sem ponosen, čeprav mi včasih tu in ta[illegible]leti kaj pod noge. Kot tokrat, ko smo vrednotili delo. Nekdo je rekel: »Fantje poslušajte. Če si sam v osmih letih, kolikor je bil funkcionar ni znal in hotel urediti plače, mu je mi tudi ne bomo!« In so me potlačili za pol razreda nižje. Toda pustimo to.

Resda sem bil nenehno v političnem delu, pri mladini in sindikatu, v organih samoupravljanja, od vojne naprej sem bil v SKOJ, potem vseskozi v partiji, v delavskih svetih, kaj jaz vem v katerih komisijah in organih, telesih in forumih. Bil sem in sem še. In vedno pravim tako: »Tovariši, meni se zdi, da nimate prav. In povem svoje. Poglejte, ko gre za odnose med TOZD, za nas pri vzdrževanju, 480 nas je, torej je to že mala fabrika v fabriki, pravijo, kaj boste vi vzdrže[illegible] ki

(Nadaljevanje na 6. [illegible])

KAJ SMO STORILI

Vedeti več!

Marjan Horvat

Poudarjanje pomena družbenopolitičnega usposabljanja sindikalnih političnih delavcev je prav gotovo sad spoznanja, da so pred »vročo« politično jesenjo v naši družbi številni, zapleteni in hudo zahtevni problemi, ki jim bomo v sindikalni organizaciji namenjali vso skrb. Brez stalnega, dodatnega usposabljanja bi bržčas težko bili kos vsemu, kar srečujejo sindikalna vodstva pri svojem delu, saj je glede na odgovorno vlogo sindikata v samoupravni družbi poznavanje družbenoekonomskih vprašanj v vseh njihovih razsežnostih temelj, na katerem se gradi politična akcija uresničevanja družbeno dogovorjenih ciljev. Zategadelj lahko februarska stališča republiškega sveta Zveze sindikatov Slovenije, ki zadevajo družbenopolitično usposabljanje, še zlasti razumemo kot spodbudo, da temu vprašanju v vseh sindikalnih organizacijah, na vseh ravneh organiziranosti namenijo potrebno skrb.

Programi družbenopolitičnega usposabljanja sindikalnega članstva in aktivistov so pripravljeni, z njimi so seznanjeni vsi odgovorni dejavniki, ki so neposredno in posredno zadolženi za to delo, ki nedvomno sodi med zelo odgovorne naloge. Še zlasti zategadelj, ker je vsebina programov naravnana na tista vprašanja, ki zadevajo uresničevanje stališč zveze sindikatov na področju pridobivanja in razporejanja dohodka in delitve po delu, samoupravnega družbenega planiranja, svobodne menjave dela in nalog v zvezi s splošnim ljudskim odporom in družbeno samozaščito. Takšen programski okvir daje nedvomno vse možnosti, da se sindikalna vodstva in članstva teoretično in praktično seznanijo s »snovjo«, poleg tega pa na različnih razgovorih, posvetih in seminarjih tudi izmenjajo izkušnje o tem, kako so v katerem okolju pristopili k akciji, kaj so dosegli in s katerimi odkloni, stranpotmi in napakami so se srečali. Takšno, teoretično in praktično izobraževanje — pa se je doslej pokazalo kot najbolj uspešno, kajti izobraževanje teče vzporedno z družbenopolitično akcijo v samoupravnih okoljih.

Pa ne povsod. Ne v vseh občinah. Že samo podatek, da je bilo v pretekli sezoni le 8 sindikalnih političnih šol v slovenskih občinah — nekoč smo se lahko pohvalili tudi s petdesetimi — dovolj zgovorno priča, da se v vseh občinskih svetih in v koordinacijskih odborih pri občinskih konferencah SZDL ne zavedajo pomena stalnega družbenopolitičnega usposabljanja. No, bržčas so različni posveti z izvršilnimi odbori in predsedniki osnovnih organizacij tudi ena izmed oblik stalnega usposabljanja, vendar pa prav gotovo ne dajo vsega, še manj pa tolikanj poglobljeno znanje, kot ga lahko da ustrezen seminar.

Ne bodimo črnogledi! Če primerjamo le podatek, da smo 1975. leta vse oblike usposabljanja sindikalnega članstva in aktivistov vključili le 18 tisoč ljudi, lani pa kar 70 tisoč, lahko zasledimo velik napredek. V Novi Gorici, denimo, se lahko pohvalijo, da so lani uspeli organizirati usposabljanje za 2600 ljudi iz sindikata v Kranju za okrog 3000 in še bi lahko naštevali po občinah. Žal pa ne manjka tudi napak na področju usposabljanja v zvezi sindikatov. Mednje velja prištevati prakticizem, nekoordinirano delo med družbenopolitičnimi organizacijami in, žal, često tudi pojav, da klubi samoupravljavcev prevzemajo takšne naloge, ki sodijo v delokrog delavskih univerz. O tem se bodo morali v občinskih svetih le malo zamisliti, saj smo se zelo natančno dogovorili, kaj delajo klubi samoupravljavcev in kakšna je vloga delavskih univerz. V naših stališčih, ki zadevajo usposabljanje, pa smo celo zapisali, da zveza sindikatov izvaja družbenopolitično izobraževanje neposredno prek svojih organizacij in organov, daljše, sistematične oblike usposabljanja pa prek strokovnih in drugih nosilcev. Še zlasti pa prek delavskih univerz kot izobraževalnih organizacij za družbenopolitično usposabljanje. O teh vprašanjih bo bržčas kaj kmalu stekla beseda v vseh temeljnih samoupravnih okoljih in v občinah, saj vemo, da bo treba za razrešitev številnih žgočih problemov v samoupravnih skupnostih vedeti nekolikanj več, kot doslej.

V koprskih sindikatih manj »sivih lis«

Jeseni še odločnejša akcija

Damjan Križnik

Nič ni tako dobro, da ne bi moglo biti bolje! To staro Kantovo misel so imeli pred očmi tudi člani občinskega sveta Zveze sindikatov Koper, ko so ocenjevali svoje delo v letošnjem prvem polletju in kasneje na podlagi izkušenj sprejeli programska izhodišča za drugo polletje.

»Kljub temu, da smo dosegli precejšnje uspehe, se zavedamo, da imamo še tudi dosti »sivih lis« v naši »sredini«, razmišlja predsednik ObS ZS Koper Boris Kralj. »Nekatere naše osnovne organizacije in konference še vedno delujejo pretežno forumsko in ne izvršujejo vseh tistih nalog, ki jih od njih terjajo stališča in sklepi kongresov. Prav zasidranost starih pogledov po katerih je vloga nekaterih osnovnih organizacij še vedno omejena na obrobje političnega dogajanja, pri čemer sploh ne posega v bistvo družbenoekonomskih odnosov v lastni sredini, je problem, ki ga bomo morali reševati v bodoče. To nam bo poglavitni cilj. Upamo, da nam ga bo uspelo doseči, saj smo v zadnjem obdobju z najrazličnejšimi oblikami usposabljanja pridobili veliko novih kadrov. Zavedamo se, da se »obresti« takega usposabljanja še ne bodo tako hitro pokazale, toda široko zasnovana družbena akcija, ki si prizadeva za demokratizacijo in kolektivno vodenje v zvezi sindikatov, bo nedvomno obrnila kažipot v pravo smer...«

Sicer pa je bilo v središču pozornosti sindikalnih aktivistov v prvem polletju letošnjega leta 11 nalog. Akcijo »zaključni računi 78« ocenjujejo uspešno, prav to pa jih obvezuje, da jo nadaljujejo kot stalno aktivnost v nenehnem procesu spreminjanja delavca v gospodarja. Tudi na področju uresničevanja določil zakona o združenem delu so v zadnjih dveh letih dosegli pomemben korak naprej na področju samoupravne organiziranosti združenega dela. Še posebej je razveseljivo, da to velja za večje OZD, ki so tod nosilke njihovega razvoja. Akcija, ki je veljala sprejemu in uresničevanju stališč RS ZSS o delitvi po delu in rezultatih dela je tudi potekala učinkovito, še posebej v tistih OZD, ki imajo dobro usposabljene strokovne službe. Manj zadovoljni so z razpravo o sistemskih zakonih s področja svobodne menjave dela in z utrjevanjem družbenoekonomskih odnosov v stanovanjskem gospodarstvu, a upajo, da se bo jeseni začelo obračati na bolje. Določene pomanjkljivosti se kažejo tudi v pripravah na nov srednjeročni plan...

Sicer pa v Kopru ocenjujejo, da je uresničevanje polletnega programa njihovih sindikatov teklo skladno z dogovorjenimi stališči na republiški ravni in da je učinkovita selekcija programskih nalog pripeljala sindikat na vseh ravneh organiziranosti v središče političnega dogajanja v lastni sredini. »Z uresničitvijo programa smo dosegli precejšnjo stopnjo enotnosti in okrepili učinkovitost organizacije. Še zlasti je pomembno, da smo v številnih sredinah skozi razvijanje sindikalnih skupin bistveno okrepili oblike in metode dela sindikatov. Praksa pogostih posvetovanj s presedniki in člani IO OO ZS je namreč pripomogla k temu, da so se stališča oblikovala v širokem krogu, to pa je bil pogoj za njihovo učinkovito uresničevanje«, pravi Boris Kralj.

V koprskih sindikatih bodo do konca letošnjega leta največ pozornosti namenili utrjevanju družbenoekonomskega položaja delovnega človeka ter utrjevanju vloge sindikata v političnem sistemu socialističnega samoupravljanja. Da bi pa res bilo tako si bodo prizadevali stalno spremljati rezultate gospodarjenja, nadaljevati »akcijo delitve po delu«, vodili bodo javno razpravo o sprejemanju srednjeročnih planov, uresničevali akcijski program CK ZKS o družvenoekonomskih odnosih v stanovanjskem gospodarstvu in razpravo o sprejemanju srednjeročnih planov, uresničevali akcijski program CK ZKS o družbenoekonomskih odnosih v zdravstvu, nadaljevali pa bodo tudi z aktivnostjo na posročju samoupravne preobrazbe vzgoje in izobraževanja. Kar pa zadeva utrjevanje vloge sindikata v političnem sistemu, bodo posebno pozornost namenili vlogi sindikatov v krajevni skupnosti, razvoju sistema informiranja v sindikatih, utrjevanju odgovornosti na vseh ravneh sindikalne organiziranosti, delovanju delavskih kontrol v OZD ter vlogi sindkatov na področju LO in DA.

Oživitev preteklosti — s folkloro!

Damjan Križnik

»Naj se še tako kopljemo v civilizaciji in se postavljamo s sodobno umetnostjo, smo z njo vred vsi dediči kulturnega izročila svojega ljudstva. Nemara se v letih po osvoboditvi v dohitevanju vsega novega, kar nam je postalo dosegljivo, včasih nismo utegnili zavedati svoje duhovne povezanosti s tem, kar so nam iz roda v rod, iz veka v vek ustvarjali, ohranjali in predajali naši predniki kot sporočilo o svojem kulturnem snovanju in iskanju, o podobi svojega delovnega in prazničnega dne. A se je vredno zavedati. Ne zaradi malikovalstva, zaradi obračanja nazaj, zaradi vtikanja glave v lastno malho. Gotovo pa zaradi spoznavanja samih sebe, zato, da si s tem, kar je naše, bogatimo tudi svoj današnji in jutrišnji dan.«

Tak je bil na tiskovni konferenci uvod predsednika Zveze kulturnih organizacij Slovenije Jožeta Humerja v »praznične dneve slovenske folklore«, ki bodo od 25. do 27. t. m. v Piranu. Na njih se bodo predstavile folklorne skupine France Marolt, Emona, Jože Hermanko, Karol Pahor in pionirska skupina KUD Svečina, na večeru slovenskih ljudskih pesmi in glasbil pa nam bodo Bogdana Herman ter Mira in Matija Terlep pričarali glasbo nekdanjih dni. Praznične dneve bo spremljalo še več prijetnih prireditev, kot so javno predvajanje televizijskih filmov o slovenski folklori (prispevek TV Koper), razstava in prodaja izdelkov ljudske obrti, razstava idrijskih čipk, v tipični istrski vasici Padni bodo pripravili »poskus razstave etnoloških predmetov«, organizatorji — KUD Karol Pahor iz Pirana — pa bodo našli tudi toliko časa, da bodo priredili klubsko popoldne na temo »ali je kulturna dediščina del nas«. Pa tudi »obvezne« ražnjiče, čevapčiče, vešalice itd. bodo obiskovalci v teh dneh lahko zamenjali za slovenske narodne jedi.

Praznični dnevi slovenske folklore bodo v brezskrbne in lenobne počitniške dni Pirana vnesli dih slovenske zemlje in življenjski utrip slovenskega človeka. Imajo pa še globlji pomen. Želijo pokazati bogastvo slovenskega ljudskega izročila, ki se razodeva v glasbi, pesmi, plesu in likovnem oblikovanju, ki priča o ustvarjalni moči ljudstva.

TA TEDEN V ŽARIŠČU

BRIONI — Pod predsestvom predsednika republike Josipa Broza Tita so na tretji seji koordinacijske komisije za priprave SFRJ na 6. konferenco voditeljev držav ali vlad neuvrščenih držav odobrili politično diplomatsko dejavnost SFRJ.

Predsednik Tito je govoril o pomenu konference in o nalogah jugoslovanske delegacije, poročilo o pripravah pa je podal zvezni sekretar za zunanje zadeve Josip Vrhovec. Na seji so še posebej poudarili pomen osebnega angažiranja predsednika Tita in pomen njegovih javnih govorov o bistvenih in perečih problemih politike ter gibanja neuvrščenih. Jugoslovansko delegacijo bo na 6. konferenci vodil predsednik Tito, v njej pa so Vidoje Žarkovič, Miloš Minić, Josip Vrhovec, dr. Anton Vratuša, Berislav Badurina in Budimir Lončar.

NEW YORK — Komite združenih narodov za palestinske pravice je predložil varnostnemu svetu osnutek resolucije kot osnovo za razpravo o palestinskem problemu. V tem osnutku je zapisano, da »je treba palestinskemu ljudstvu omogičiti, da uveljavi svoje neodtujljive pravice do samoodločbe, nacionalne neodvisnosti in suverenosti Palestine«.

NEW DELHI — Predsednik republike Sandživa Redi je sklenil, da bodo v Indiji verjetno novembra razpisali predčasne volitve, kar je posledica dejstva, da si nobena stranka ali skupina ne more zagotoviti potrebne parlamentarne podpore. Ta odločitev je bila sprejeta po julijskem padcu vlade premiera Morardžija Desaija in avgustovskem odstopu kabineta Čarana Singa. Razen Ramove džanate so se vse indijske stranke izrekle za predčasne volitve.

TEHERAN — Spopadi med Kurdi in vladnimi enotami v Iranu se še vedno zaostrujejo. Hujši boji so izbruhnili pred tednom dni v dveh krajih 40 kilometrov od iraško—iranske meje, ko je kurdsko prebivalstvo zahtevalo, da postavi svoj mestni svet, oblasti pa njihove zahteve niso hotele upoštevati.

PEKING — Čeprav Sovjetska zveza in Kitajska soglašata, da bi se pogajanja o normalizaciji odnosov med njima začela septembra, pa je vprašanje, če se bodo, saj je še veliko odprtih problemov. Eden izmed njih je dnevni red, ki še ni določen. Kitajska se zavzema za pogajanja o širokem krogu vprašanj in je v zvezi s tem poslala pismo sovjetskemu veleposlaništvu v Pekingu, vendar pa še ni znan sovjetski odgovor.

DUNAJ — Na konferenci ZN o znanosti in tehnologiji v službi razvoja naj bi odgovorili, kako najustrezneje uporabiti znanost in tehnologijo za izboljšanje predvsem gospodarsko manj razvitega dela človeštva in s tem kar najbolj prispevati k vzpostavitvi nove mednarodne gospodarske ureditve in premostitvi med svetovnim jugom in severom.

ABU DABI — Združeni arabski emirati nameravajo predložiti septembrski konferenci medparlamentarne unije predlog resolucije, s katero bi obsodili ameriške grožnje o zasedbi naftnih polj ob Perzijskem zalivu. V emiratih trdijo, da je urejen položaj v teh krajih pogoj za redno dobavo nafte, ameriška grožnja pa predstavlja vmešavanje v notranje zadeve drugih držav.

MIK

OD SOBOTE DO SOBOTE

Nedelja, 19. avgusta

Na proslavi praznika občine Šentjur pri Celju, ki je bila v Gorici pri Slivnici, je govoril izvršni sekretar v predsedstvu CK ZKS Alojz Gojčič.

Ponedeljek, 20. avgusta

V Vikrčah pri Ljubljani se je začela šestdnevna poletna politična šola, ki se je udeležuje več kot štiristo aktivistov ZSMS.

— Hrastniški rudarji so spet začeli kopati premog v jami Ojstro, ki jo je konec maja zalila voda.

— Objavili so podatke, da je bilo v Jugoslaviji v prvih sedmih mesecih letos 45 milijonov turističnih nočitev. Domačih turistov je bilo približno toliko kot lani, tujih pa 7 odstotkov manj. V Črnogorskem primorju so imeli 60 odstotkov manj prenočitev kot lani.

Torek, 21. avgusta

Koordinacijski odbor zvezne gospodarske zbornice je razpravljal o ukrepih, ki bi bili potrebni za uspešno izvajanje dolgoročne ekonomske politike v kmetijstvu in živilski industriji.

Sreda, 22. avgusta

Predsedstvo CK ZK Črne gore je obravnavalo dosedanje delo pri odpravljanju posledic potresa. Opozorilo je, da je treba hitreje dodeljevati posojila, še bolj poenostaviti postopek za njihovo odobravanje in tudi zagotoviti strokovno pomoč pri izdelavi projektov in nadzor nad kakovostjo del.

Sobota, 25. avgusta

— Končale so se 30. poletne Dubrovniške igre.

— Mladi brigadirji so končali delo v Suhi krajini, Brkinih in na nekaterih drugih republiških delovnih akcijah.

Najpogostejši primeri kršitev pravic iz medsebojnih delovnih razmerij

Ne samo nevednost, ampak tudi malomarnost in še kaj

Ivan Žužek

Po uveljavitvi zakona o združenem delu in zakona o delovnih razmerjih ter s sprejemom samoupravnih splošnih aktov o delovnih razmerjih v organizacijah združenega dela so točno opredeljene pravice in dolžnosti, ki izvirajo iz medsebojnih delovnih razmerij. Kljub temu pa kršitve pravic niso tako redke, kar priča število sporov pred sodišči združenega dela. Teh sporov je bilo v Sloveniji v obdobju od 1. 1. 1977 do 31. 12. 1978 kar 4.574, pri čemer so všteti tudi spori v zvezi z razdeljevanjem sredstev za osebne dohodke in sredstev za materialne izdatke. Ti spori ne izvirajo iz šikanoznega ali samovoljnega ravnanja, pač pa v veliki večini primerov iz nepoznavanja določb zakona oziroma samoupravnega splošnega akta. Samoupravni splošni akti so zelo pogosto preobširni, pisani nerazumljivo, zlasti pa niso prilagojeni konkretnim razmeram organizacije združenega dela. Prav zaradi tega so sicer sprejeti na zakonit način, vendar praktično neuporabni, saj jih ne poznajo niti tisti delavci, ki bi jih morali vsakodnevno uporabljati pri urejanju delovnih razmerij. Ugotoviti je potrebno, da mnoge organizacije združenega dela nimajo evidence o tem, katere samoupravne splošne akte so sprejele, kdaj so bile sprejete dopolnitve in spremembe, zato se kdaj pa kdaj tudi zgodi, da upoštevajo samoupravni splošni akt, ki ob sprejemu odločitve sploh ni bil veljaven.

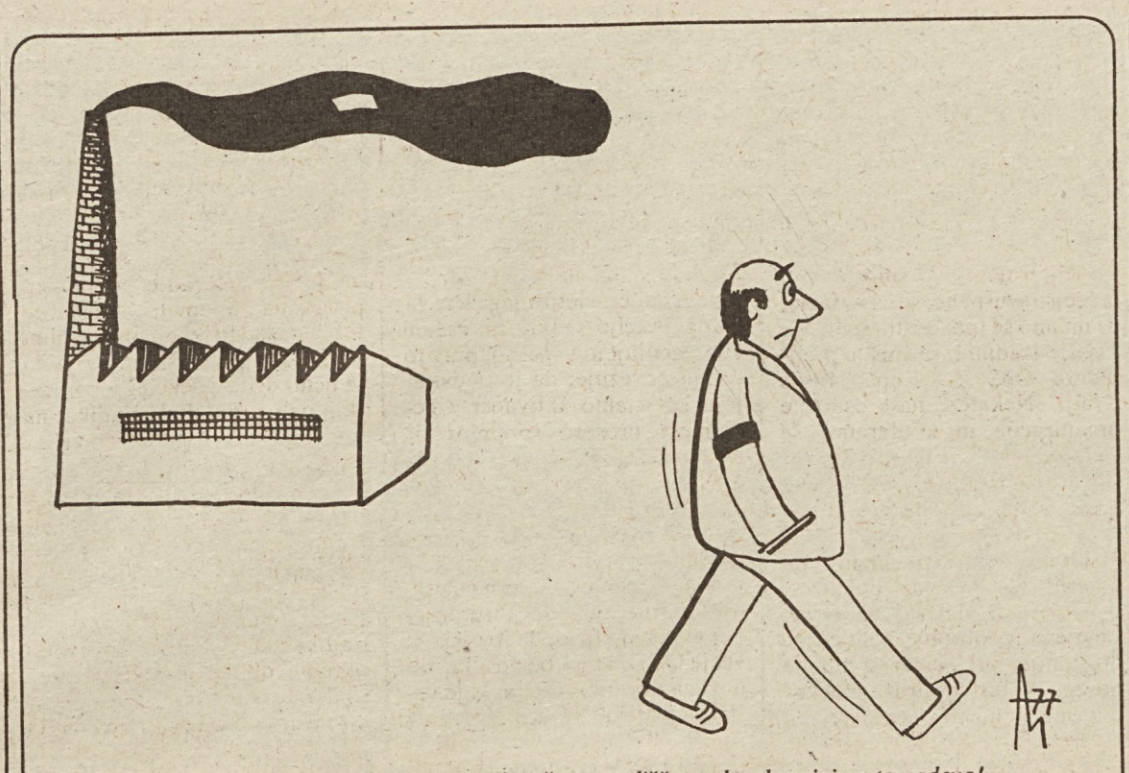

— Svoje sem storil, če pa ni kaj prav, naj se še na sodišču malo ukvarjajo s to zadevo!

Spori v zvezi s sklenitvijo delovnega razmerja

Samoupravni splošni akt o razvidu del in nalog bi moral vsebovati popis posameznih del oziroma nalog z določitvijo, kakšno strokovno izobrazbo oziroma z delom pridobljeno delovno zmožnost mora imeti kandidat, ki se poteguje za posamezna dela oziroma naloge. Oglas oziroma javni razpis bi moral vsebovati iste zahteve, kot so določene v navedenem samoupravnem splošnem aktu. V praksi pa se pojavljajo kršitve, da se v oglasu oziroma javnem razpisu navajajo drugačne zahteve in pogoji za dela in naloge, kot so določene v samoupravnem splošnem aktu. Razen tega se ne upoštevajo pogoji po oglasu oziroma javnem razpisu in se na dela in naloge izbere kandidata, ki pogojev ne izpolnjuje. V takih primerih mora seveda sodišče razveljaviti izbiro kandidata, če drugi kandidat, ki izpolnjuje razpisane pogoje, zahteva sodno varstvo. Sodišče pa se ne spušča v oceno primernosti izbire posameznega kandidata, saj je samoupravnim organom prepuščeno, da opravijo izbiro oziroma da ne izberejo nikogar izmed prijavljenih kandidatov, čeprav izpolnjujejo pogoje po oglasu. Po jasnem določilu 172. člena zakona o združenem delu je namreč odpadla dilema, ali je samoupravni organ dolžan opraviti izbiro, če vsaj eden izmed prijavljenih kandidatov izpolnjuje pogoje po oglasu oziroma javnem razpisu.

Delavec lahko sklene delovno razmerje le na način in po postopku, ki je predviden v zakonu in samoupravnem splošnem aktu. Sodišče zato ne more priznati delovnega razmerja tedaj, če delavec začne delati v organizaciji združenega dela, ne da bi bil poprej opravljen razpisni postopek in ne da bi samoupravni organi odločali o izbiri. Zakon o združenem delu je v 173. členu določil, da delavec sklene delovno razmerje, ko da pismeno izjavo, da so mu znani samoupravni splošni akti, ki urejajo njegove pravice, obveznosti in odgovornosti in da sprejema statut temeljne organizacije. Svoje pravice in obveznosti pa začne delavec uresničevati, ko dejansko začne delati. To pomeni, da zgolj s samim začetkom dela še ne more priti do delovnega razmerja. Če je delavec začel delati, pa delovnega razmerja ni sklenil, ima pravico do odškodnine, če je do nastale situacije prišlo brez njegove krivde.

Spori v zvezi s poskusnim delom so pogosti

Zakon o delovnih razmerjih v naši republiki je obdržal inštitut poskusnega dela, čeprav povzroča v praksi številne spore. Po členu 32 bi moral samoupravni splošni akt določati primere, kdaj se uvede poskusno delo, v organizacijah združenega dela pa imajo običajno splošno določilo, da se poskusno delo določa za vsa dela in naloge. Razen tega se ne zavedajo, da se med poskusnim delom ugotavljajo ne le delavčeve strokovne in druge z delom pridobljene delovne zmožnosti, kot to določa 32. člen zakona o delovnih razmerjih, ampak tudi druge delavčeve kvalitete, kot na primer disciplinirano-st, vestnost, komunikativnost in tako dalje. Prevladuje mišljenje, da je poskusno delo tako imenovano pogojno delo in da delavcu lahko preneha delovno razmerje, če ne pokaže pri delu primerne discipline. Spori nastajajo tudi zaradi tega, ker je poskusno delo uvedeno zgolj formalno, saj ni imenovana strokovna komisija, ki se oblikuje le ob koncu poskusnega dela, če je treba sprejeti negativno oceno. Razen tega nastajajo spori tudi zato, ker so ocene sprejete po končanem poskusnem delu in seveda na podlagi take ocene tudi sklep o prenehanju delovnega razmerja. Sodišča so zavzela stališča, da mora biti ocena sprejeta pred koncem poskusnega dela, kar velja tudi za sklep o prenehanju delovnega razmerja.

Poskusno delo uvajajo v nekaterih organizacijah združenega dela celo v primerih, kadar je delavec razporejen na druga dela in naloge. Tako poskusno delo seveda v zakonu ni predvideno in ga tudi samoupravni splošni akt ne more predvidevati. Kdar gre za razporeditve, pa tudi sicer, je veliko bolj primerno, če bi samoupravni organi predvideli poprejšnji preizkus znanja in strokovne sposobnosti posameznih kandidatov, namesto da se odločajo za poskusno delo. Nezakonita pa je tudi praksa, da se namesto poskusnega dela uvaja delo za določen čas, na primer za eno leto, in sicer samo zaradi tega, da bi se v tem času odločilo, ali bo delavec sprejet za nedoločen čas, ali ne. Pri takem postopanju ne more biti v oporo 27. člen zakona o delovnih razmerjih, ki določa, da je možno izbrati enega izmed prijavljenih kandidatov, največ za dobo enega leta, če nihče izmed prijavljenih kandidatov ni bil izbran za nedoločen čas.

Razporeditev na dela oziroma naloge

Delavec ima pravico in dolžnost opravljati dela in naloge, na katere je bil izbran oziroma za katere je sklenil delovno razmerje. Med trajanjem delovnega razmerja je sicer lahko razporejen na druga dela in naloge, za katere se zahteva enaka strokovna izobrazba oziroma enake delovne zmožnosti, vendar samo v skladu z merili, ki jih določa samoupravni splošni akt. Nekateri samoupravni splošni akti pa o tem nimajo nobenih določb oziroma meril. Razporejanje se opravlja zgolj z arbitriranjem, kar povzroča nejevoljo in mnoge nepotrebne spore. Prav za razporeditvami se lahko skrivajo prikriti disciplinski ukrepi, ali pa v določeni meri celo šikanozna ravnanja. Takih razporeditev ni možno tolerirati, saj bi to pomenilo kršitev zakona oziroma pravice delavca, da dela na tistih delih in nalogah, za katere je bil izbran oziroma pozneje razporejen.

Sodišče pa ne more spreminjati razporeditev, ki so v skladu s samoupravnimi splošnimi akti, pa po mnenju prizadetih delavcev niso smotrna. Sama razporeditev je sicer prepuščena samoupravnim organom organizacije združenega dela, vendar se morajo ravnati po merilih, ki so jih določili s samoupravnimi splošnimi akti.

Razporeditve na delo iz enega kraja v drugi kraj so zavoljo določbe 46. člena zakona o delovnih razmerjih zelo omejene. Delavec mora v tako razporeditev privoliti, razen tega pa se ne smejo bistveno poslabšati njegovi življenjski pogoji. Pri tem velja poudariti, da določba republiškega zakona o delovnih razmerjih velja tudi za delavce dislociranih enot, ki imajo sedež temeljne organizacije v drugih republikah. Zakoni o delovnih razmerjih drugih republik imajo nekoliko drugačna določila o razporeditvi na delo iz enega kraja v drugi kraj, zato delavci menijo, da lahko odločajo po svojih samoupravnih splošnih aktih, ne da bi upoštevali zakon o delovnih razmerjih SR Slovenije. Take razporeditve mora seveda sodišče združenega dela razveljaviti in ugotoviti, da niso možne. Tudi za urejevanje delkovnih razmerij velja določba 39. člena zakona o združenem delu, ki določa, da se upoštevajo zakoni in drugi predpisi, ki veljajo v kraju poslovanja enot, prodajaln, obratov itd.

Nepravilnosti pri disciplinskih postopkih

Glede disciplinskih postopkov lahko sodišče ugotavlja, da so se bistveno spremenili in uredili po uveljavitvi zakona o združenem delu. Zakon je namreč dokaj natančno uredil disciplinsko odgovornost delavcev, sestavo disciplinske komisije, izrekanje ukrepov itd. Občinske skupščine so poskrbele, da so sprejete liste zunanjih članov disciplinskih komisij, kar je tudi prispevalo k ureditvi disciplinskega postopka, kljub temu pa se še vedno pojavljajo posamezni primeri, ko delavci ne poznajo svojih samoupravnih splošnih aktov. Tako namesto disciplinske komisije odloča na prvi stopnji delavski svet, ali pa odloča o ugovoru zoper ukrep disciplinske komisije zbor delavcev namesto delavski svet organizacije združenega dela. V disciplinskih postopkih so še vedno primeri, ko se posveča premalo pozornosti materialni resnici. Pogosto nastanejo spori o tem, ali je delavec očitane mu kršitve res storil ali ne. Sodišča združenega dela praviloma ne razveljavljajo disciplinskih postopkov zaradi formalnih napak, ampak zato, ker delavec očitanih mu kršitev ni storil, ali pa mu ni dokazano, da bi jih storil. Pomanjkljivosti se še vedno kažejo pri pravici delavca, da je povabljen pred disciplinsko komisijo oziroma pred delavski svet, kadar se odloča o njegovi pravici. Tudi sindikata ne obveščajo vselej in zelo so poredki primeri, da bi sindikalna organizacija zastopala delavca pred disciplinsko komisijo oziroma sploh pred samoupravnimi organi. Ne upoštevajo se zastaralni roki, ki so predvideni v samoupravnem splošnem aktu, in ki tečejo od dneva, ko je bila kršitev storjena, razen v tistih primerih, ko ima kršitev hkrati tudi znake kaznivega dejanja. V tem primeru namreč začne teči zastaralni rok od dneva, ko se je zvedelo za storitev in kršilca. Če v disciplinskem postopku zastaralnega roka niso upoštevali, ga mora sodišče pač upoštevati po uradni dolžnosti.

Odstranitev delavca iz temeljne organizacije — suspenz — se uporablja bolj poredko, saj je zakon določil, da je potrebno delavcu v takem primeru izplačati celoten osebni dohodek, če mu ni izrečen disciplinski ukrep prenehanja delovnega razmerja. Že če je tak disciplinski ukrep pogojno odložen, je po stališču sodišč združenega dela potrebno delavcu izplačati celoten osebni dohodek, ki bi ga dobil, če ne bi bilo suspenza. Suspenz je torej skrajen ukrep, ki se uporablja le v najbolj izrazitih primerih kršitev delovnih dolžnosti, ko bi navzočnost delavca v organizaciji združenega dela negativno vplivala na delovni proces oziroma bi bil otežkočen ali celo onemogočen disciplinski postopek.

Odgovornost za škodo pri delu ali v zvezi z delom

Odgovornost za škodo, ki jo delavec utrpi na delu ali v zvezi z delom, se čedalje bolj prenaša na organizacije združenega dela. Očitno je potrebno rizik, ki je prisoten pri delu, prenesti na vse delavce temeljne organizacije, ne le na prizadetega delavca. Če delavec povzroči škodo sam, jo mora tudi sam trpeti, vendar je delavčev položaj glede dokazovanja o vzrokih škode znatno olajšan z določbo člena 160. zakona o delovnih razmerjih. Delavci temeljne organizacije so po tej določbi dolžni povrniti škodo, ki jo je delavec utrpel na delu ali v zvezi z delom, razen če se ne dokaže, da jo je povzročil delavec sam. To pomeni, da mora organizacija združenega dela dokazati, da jo je povzročil delavec, sicer mora odškodnino za škodo povrniti. Zakon o obligacijskih razmerjih je prav tako olajšal delavčev položaj pri uveljavljanju odškodnine za škodo, ki jo utrpi na delu ali v zvezi z delom, saj jo bo lahko delavec uveljavljal neposredno od zavarovalnice, če je organizacija združenega dela zavarovana za primer odgovornosti. Pri sodiščih združenega dela so se odškodnine v zadnjih treh letih nominalno bistveno zvišale, zato ni možno več primerjati višin za odškodnine, ki so bile v veljavi, ko je o teh sporih odločalo še redno sodišče. V organizacijah združenega dela se redkokdaj izvaja postopek o nesrečah pri delu oziroma o škodi, kot to določa 207. člen zakona o združenem delu, saj je delavec upravičen odškodnino zahtevati neposredno pri sodišču, ne da bi poprej o tem odločali samoupravni organi v organizaciji združenega dela, kar pa velja tudi za samo organizacijo, ki prav tako lahko neposredno zahteva odškodnino za škodo, ki jo je delavec povzročil na delu ali v zvezi z delom.

Spori o prenehanju delovnega razmerja

Spori o prenehanju delovnega razmerja so najštevilnejši, zlasti, ker je prenehanje delovnega razmerja tudi posledica izrečenega disciplinskega ukrepa. Ker je zakon določil, da mora biti odpoved delovnega razmerja, ki jo poda delavec, le pismena, ni več sporov o tem, ali je delavec tako ali drugače izrazil željo, da prekinja delovno razmerje. Enako velja tudi za sporazum o prenehanju delovnega razmerja, ki ni veljaven, če ni sklenjen pismeno. Podana pismena izjava ali pa dosežen sporazum o prenehanju obvezujeta delavca, zato delavec svojih izjav ne more več preklicati, če jih je že sprejel pristojni samoupravni organ. Glede številnih sporov, ki so nastali s prenehanjem delovnega razmerja voznikom, katerim so bila odvzeta vozniška dovoljenja, pa je sodišče zavzelo stališče, da mora organizacija združenega dela v takem primeru delavcu ponuditi drugo delo, če ima tako možnost. Le v primeru, če drugega dela delavcu nikakor ni možno priskrbeti, se lahko odloči, da mu delovno razmerje preneha. Prav zato ni možno skleniti, da delavcu preneha delovno razmerje zgolj zaradi odvzema vozniškega dovoljenja, če niso preučene vse možnosti za zaposlitev v času, ko delavec svojega dela ne sme opravljati.

Brez zakonitega razloga delavcu delovno razmerje ne more prenehati. Tudi če gre za petdnevni zaporedni izostanek z dela, mora biti izveden disciplinski postopek, saj samovoljne zapustitve dela zakon ne pozna več.

Predsednik RS ZSS Vinko Hafner na informativnem obisku v SOZD Emona

Po dolgem in počez, pa tudi v globino

Boris Rugelj

V minulih dneh je predsednik RS ZSS Vinko Hafner nadaljeval z obiski v slovenskih občinah in nekaterih kolektivih. V OZD so bili pogovori osredotočeni na oceno gospodarskih razmer, uresničevanje planskih dokumentov, stabilizacijo, delitev po delu ter samoupravne odnose. Na občinskih svetih ZSS pa je tekla beseda o dejavnosti sindikatov pri uspešnejšem gospodarjenju in stabilizaciji, obvladovanju cen in življenjske ravni ter uresničevanju stališč o delitvi dohodka in osebnih dohodkov.

Glede na izredno široko pahljačo in raznolikost problemov, o katerih so govorili v SOZD Emona Ljubljana, tovarni Djuro Salaj Krško, NE Krško, tovarni glinice in aluminija Boris Kidrič Kidričevo, Impol Slovenska Bistrica in še drugod, pa na ObS ZSS Krško, Ptuj, Slovenska Bistrica in Celje, bomo o posameznih tematskih področjih pisali v naslednjih številkah DE. Naš posnetek pa je z obiska v SOZD Emona Ljubljana.

Težko je na omejenem prostoru, kot ga ima članek v časniku, zajeti vse pomembno iz pogovora, ki ga je imel predsednik RS ZSS Vinko Hafner v SOZD Emona. Raznolikost dejavnosti same SOZD in njena velikost — združuje 8700 delavcev (plus 1500 vajencev) v 18 delovnih organizacijah s 36 TOZD in 14 delovnimi skupnostmi, ki se ukvarjajo s poljedelstvom, živinorejo, živilsko industrijo, trgovino, turizmom, gostinstvom, inženiring posli, zunanjo trgovino — odpira namreč že sama veliko vprašanj. Poleg tega jih je nekaj navrgel še sedanji gospodarski položaj, mnogim vprašanjem — o uresničevanju zakona o združenem delu, delu in organiziranosti SOZD, delu družbenopolitičnih organizacij in tako naprej — pa je botrovala tudi »radovednost« predsednika slovenskih sindikatov.

Začelo se je že ob uvodnem poročilu predstavnikov Emone o gospodarjenju v letošnjem letu, kjer seveda ni bilo moč mimo cen in stabilizacijskih ukrepov. Prvo polletje je »prineslo« kar dobre rezultate gospodarjenja in nobenih skrbi ne bi bilo, saj so ponavadi v drugi polovici leta še boljši — če ne bi zvezni izvršni svet nedavno tega zamrznil cene končnih izdelkov. Res je sicer, da je moč težave z akumulacijo trgovine reševati s samoupravnimi sporazumi o dohodkovnih odnosih, kjer je moč dohodek posameznega proizvajalca v tehnološki ekonomski verigi sporazumno določiti glede na končni efekt — maloprodajno ceno. Toda izkušnje v Emoni kažejo, da je takšne odnose za zdaj moč uresničevati le v okviru SOZD, izven nje pa praktično ne — saj se tisti proizvajalci, ki sicer lahko drugje prodajajo svoje izdelke po višjih cenah, ne bodo odločali za takšne samoupravne sporazume o dohodkovnih odnosih, kjer bi jim cena njihovega izdelka glede na ceno končnega proizvoda — močno padla. Vsekakor bi morali zvezni organi vsaj zdaj, glede na izkušnje, ki so si jih že nabrali, celovito ukrepati: pri osnovi, to je pri cenah surovin in repromateriala, ne pa samo pri cenah končnih izdelkov. To je samo začasna rešitev, se je strinjal predsednik Hafner in če bo dalj časa trajala, bodo posledice nedvomno občutne.

Predsednik Hafner si je vestno zabeležil tudi mnenje vodilnega kadra SOZD Emone, ki se je zbral na tem pogovoru, o stabilizacijskih ukrepih. Stališča iz Emone kajpak niso kdo ve kako naklonjena sedanjim ukrepom, kot marsikje drugje v gospodarstvu ne. Ukrepi da niso najbolj srečno izbrani, pravijo, in da bi bilo treba boj za stabilizacijo — ki je sicer zelo potreben — voditi drugače: ne zavirati uvoza poprek, pač pa močno spodbuditi izvoz, zlasti izdelkov visoke stopnje obdelave. Res pa je, da bi tudi tu združeno delo in njegovi »organi«, na primer gospodarska zbornica, lahko mnogo bolje izkoristili svoje zmogljivosti pri obdelavi zunanjih trgov, pa tudi več sodelovali doma z namenom, da se bolje in več izvaža.

Predsednikova beležka se je polnila s podrobnostmi o uresničevanju nagrajevanja po delu, o sindikalni listi, mnenju emoncev o stališčih sindikatov do delitve dohodka in osebnih dohodkov, o politiki planiranja v SOZD, o funkcioniranju SOZD, delu sindikata v SOZD... veliko tega je zapisano tudi v novinarjevi beležnici.

Na primer o tem, da imajo v Emoni samoupravni sporazum o delitvi dohodka in OD sklenjen na ravni SOZD, da pa marsikaterim temeljnim organizacijam takšen sporazum ne ustreza — in si ga po potrebi malo prikrojijo. To sicer ne bi bilo hudo, če ga ne bi prikorojevali najbolj takrat, ko je treba oblikovati osebne dohodke — takrat pa sporazumske okvire prekoračujejo. V TOZD, kjer so zavoljo pogojev gospodarjenja (odplačevanje anuitet itd.) zelo nizki osebni dohodki, v SOZD — ki ima sicer bolj posvetovalno pravico, ne da odloča in »komandira« — zamižijo na eno oko, ker bi jim sicer delavci uhajali drugam. Toda potrebna bo vseeno odločna politična akcija, da do nespoštovanja sklenjenih dogovorov ne bo več prihajalo.

S sindikalno listo v SOZD Emona niso zadovoljni, najbolj jih grizejo stroški za topli obrok: od 130 milijonov dinarjev sklada skupne porabe, kolikor ga imajo za letos, bo kar 50 milijonov šlo za tople obroke oziroma za bone, kajti le četrtini delavcev SOZD je smotrno organizirati tople obroke. Sredstva se trošijo nenamensko (boni), zamerijo sindikatom v Emoni, poleg tega pa sodijo, da bi fizični delavci bili bolj opravičeni do krepke malice, kot pisarniški, vsi pa dobijo enako...

S SOZD pa v Emoni sami niso že zadovoljni, čeprav v primerjavi z nekaterimi drugimi kar dobro dela. Manjka namreč ljudi, ki bi snovali, dajali ideje, študirali razne variante razvoja, razmišljali o napredku tehnologije, marketinga...

Velja pa emonce pohvaliti — tako smo si podčrtali v naši beležnici, verjetno pa je tako zapisano tudi v predsednikovi — za način združevanja sredstev članic SOZD za skupne naložbe. Sredstev namreč ne združujejo po preprostem ključu, toliko in toliko odstotkov od čistega dohodka po nekakšnem avtomatizmu. Najprej namreč prevetrijo razvojne načrte vsake posamezne članice SOZD in potem uresničljive načrte razvrstijo po pomenu za SOZD. Na podlagi takšnega ovrednotenja (zapis tega je seveda zelo grob, v resnici gre tu za zelo natančno in podrobno delo in sporazumevanje, ki ni brez ovir in zastojev) namenijo združena sredstva, vsaka TOZD pa ve, kdaj bo »prišla na vrsto«. Vložena sredstva se sorazmerno z vloženimi sredstvi vračajo soudeleženkam. V lanskem in letošnjem letu so tako združili kar 500 milijonov dinarjev. Emono velja pohvaliti tudi za ustanovitev interne banke, ki dela že šesto leto in njeni koristni učinki so čedalje bolj vidni. Ne le, da SOZD plačuje letno vsaj za 30 milijonov dinarjev manj obresti poslovnim bankam, pač pa je tudi delo v lastni interni banki bolj ekspeditivno (pri tem pa nič slabega na račun poslovnih bank — narava dela je pač takšna). V novinarski beležki je ostala še vrsta idej za članke, kaj pa v predsednikovi, bomo zvedeli na bližnjem plenumu sindikatov, na katerem bodo obravnavali sedanji družbenoekonomski položaj v republiki.

IZ PRAKSE SODIŠČ ZDRUŽENEGA DELA

Piše: Ivan Žužek

Tudi uporabnik stanovanja se mora praviloma preseliti skupaj z imetnikom stanovanjske pravice

Delavec je dobil stanovanjsko posojilo pri delovni organizaciji in si zgradil stanovanjsko hišo. V pogodbi, ki je bila sklenjena o dodelitvi stanovanjskega posojila, ni bilo določeno, da mora delavec po dograditvi stanovanjske hiše izprazniti trisobno stanovanje, na katerem ima razpolagalno pravico delovna organizacija. Ko je delavec hišo dokončal, se je preselil, v stanovanju delovne organizacije pa je pustil svojo hčer z družino.

Delovna organizacija ni zahtevala, da se tudi hči delavca preseli skupaj z očetom, ker je bila mnenja, da je pridobila stanovanjsko pravico, saj je ves čas bivala v tem stanovanju in več kot dve leti tudi s svojo družino. Dva delavca delovne organizacije, ki sta potrebovala stanovanje, pa sta sprožila spor pred sodiščem združenega dela v smislu 1. odst. 23. člena zveznega zakona o sodiščih združenega dela. Po tem zakonitem določilu lahko spor sproži vsak delavec, če gre za varstvo družbene lastnine v organizaciji združenega dela, v kateri ima pravico samoupravljanja. Ne gre torej za individualno pravico delavca, marveč za varstvo družbene lastnine, glede katere so vsi delavci enako zainteresirani.

Sodišče združenega dela je glede nastalega spora zavzelo naslednje stališče:

Ne glede na ravnanje delovne organizacije in ne glede na njeno stališče glede preselitve uporabnikov stanovanja sta imela delavca pravico začeti spor in postaviti zahtevek, da se ugotovi, da bi se morala preseliti tudi uporabnica in prepustiti prazno stanovanje delovni organizaciji. Preselitev uporabnice je odvisna od tega, ali je zgrajena stanovanjska hiša dovolj velika, da v njej lahko prebiva tudi uporabnica s svojo družino. Po stališču sodišča je treba v smislu člena 22. zakona o stanovanjskih razmerjih šteti, da je imetnik stanovanjske pravice izpraznil stanovanje in da so to dolžni storiti ob navedenem pogoju tudi vsi uporabniki. To velja ne glede na zavezo delavca v posojilni pogodbi, saj preselitev ni odvisna od tega, ali je ob prejemu stanovanjskega posojila prevzel tako obveznost, ali ne. Uporabnica bi lahko ostala v stanovanju le ob pogoju, da bi bili novi stanovanjski prostori tako majhni, da njena družina ne bi mogla stanovati skupaj z imetnikom stanovanjske pravice.

Kdaj ima zavarovanec pravico zahtevati sodno varstvo pred sodiščem združenega dela pokojninskega in invalidskega zavarovanja ter starostnega zavarovanja kmetov?

Zavarovanci — upokojenci ali invalidi — se pogosto obračajo na sodišče združenega dela, ker menijo, da so prizadeti v svojih pravicah. Na sodišče se obračajo včasih tudi neposredno, ne da bi poprej uveljavljali svoje pravice pred organi skupnosti, in sicer pred odborom zavarovancev za uveljavljanje pravic oziroma pred odborom zavarovancev za varstvo pravic.

Zavarovanec pa ima pravico zahtevati sodno varstvo le v dveh primerih:

1. tedaj, kadar ni zadovoljen s posamičnim aktom — z odločitvijo odbora za varstvo pravic;
2. če o njegovi zahtevi za varstvo pravic odbor zavarovancev ne odloči v roku dveh mesecev od dneva sprejete zahteve.

V primeru, da prvostopni organ skupnosti ne odloči v dveh mesecih od dneva sprejete zahteve, ima zavarovanec pravico zahtevati varstvo pravic pri odboru za varstvo pravic, če pa tudi ta organ ne odloči, lahko zahteva sodno varstvo.

Sodišče združenega dela mora v tistih primerih, ko ugotovi, da se zavarovanci niso obrnili na organe skupnosti, zavrniti zahtevo za sodno varstvo in zavarovanca napotiti na uveljavljanje pravic pred pristojnim organom.

Sodno varstvo je torej zagotovljeno praviloma le v primerih, ko zavarovanci niso zadovoljni z odločitvami odbora zavarovancev za varstvo pravic, izjemoma pa tudi tedaj, kadar organi skupnosti ne odločijo v zakonitih rokih. Zavarovanci po nepotrebnem obremenjujejo sodišče z neposrednimi predlogi, saj mora sodišče kljub temu izvesti postopek, sprejeti sklep in poučiti zavarovanca, kako naj ravna.

KOMUNIST ZA DE

Zakaj varčujemo in nič ne prihranimo

Boris Kutin

Dejstva so preprosta in jih je lahko razumeti že na prvi pogled:

— imamo najdražji bencin v Evropi (že absolutno je v najožji konici cen, do »prvenstva« pa pridemo, če ceno primerjamo s kupno močjo);

— odločili smo se, da bomo varčevali s tekočimi gorivi (vendar pa nam to nikakor ne uspeva, saj je poraba bencina po majskem šestoodstotnem znižanju spet na lanski ravni, z drugimi derivati pa je še slabše);

— v začetku zelo strogo pripravljena akcija »par — nepar« je izgubila svojo ost (potem, ko bodo občine izdajale stalne in začasne nalepke, bo rdeča luč ugasnila za več ko 150.000 vozil v državi);

Kaj to pomeni? Predvsem to, da so davščine, tisti bencinski dinar in vse drugo izredno visoke, da država (ta se je izrekla za prav ta varčevalski ukrep in to njegovo obliko) nastopa v dvojni vlogi. Če ima na eni strani težave, ker bo šlo za nafto toliko in toliko več deviz, ima na drugi strani koristi, saj ji bo toliko in toliko in še najmanj toliko (kajti davščine rastejo hitreje od cene nafte) kapnilo v že izredno suhe proračunske žepe.

Pri varčevanju smo (so) se ušteli. Ugotavljamo, da vozniki zelo disciplinirano upoštevajo prepovedi, pa vendar poraba ni manjša. Le kje neki tiči zajec? Poluradni izgovor, ki ga je objavil Tanjug, češ da je poraba zato tako velika, ker so ljudje za počitnice pripravili denar in ne varčujejo, je iz trte izvit. Že res, da smo Jugoslovani med tistimi, ki si dopust privoščimo precej bolj na široko kot marsikateri drugi, toda tega se nismo domislili letos, ampak je to že naša stara navada. In zagotovo bi lahko rekli, da so letos ob veliki stopnji inflacije in malodane še enkrat dražjem bencinu kot je bil lani, kar številni skrajšali svoje počitniške avtomobilske kilometre. Ob tem tudi ne pozabimo, da Italijanov že štiri mesece ni več na naše črpalke in da je tudi tujih turistov manj kot jih je bilo lani.

Na hitro pripravljena akcija zdaj kaže svoje zobe. Ob določenih dnevih se ne vozimo, vendar pa to ne pomeni, da se vozimo manj, da porabimo manj bencina. Pač, porabimo ga manj (vozil je seveda več kot lani), vendar je prihranek premajhen. K sreči pa nikakor nismo takšni, da bi skomignili z rameni in dejali, kar je, pa je. V najslabšem primeru bomo rekli, kar je bilo, je bilo, skušali pa bomo položaj popraviti. Če smo danes na boljšem kot smo bili včeraj, to pomeni, da ne bomo šli nazaj. Za naprej pa se bomo bolje pripravili. Časa za samoupravno pot imamo dovolj. Ali bodo to boni, ali boljša današnja varianta ali kaj drugega, bomo ugotovili potem, ko bomo vsi skupaj staknili glave.

Še nekaj. Pretežko in (tudi neodgovorno) bi bilo, če bi brez temeljite analize kritizirali seznam tistih, za katere prepoved ne bo več veljala. Kljub temu pa se zelo vsiljuje občutek, da je 150.000 kar zajetna številka. In to ne samo zaradi tistih nekaj milijonov litrov bencina, ki ga bo zaradi tega steklo več. Zelo pomembna je tudi druga plat zadeve — ta, če nekoliko karikiramo, da v nesreči nihče ne mara biti sam. Drugače povedano: zategnjeni pas veliko manj tišči, če vidimo, da ga nosijo tudi drugi. Razmere in časi od vojne sem so se zelo spremenili. Pa spet ne toliko, da bi lahko pozabili, da je v partizanih prav neverjetno kleno tovarištvo v mnogocem temeljilo prav na tem, da ni bilo praktično nobenih razlik med pravicami najvišjih štabovcev in navadnimi borci...

Nove brazde v krajevni skupnosti Dornberk

Le v skupnosti je prihodnost

Ciril Brajer

Vipavska dolina, sadjarski raj. Položna pobočja nad pohlevno reko, milo podnebje, polne brajde čakajo trgačev, veje se šibe pod sočnimi breskvami, marelicami, sadovnjaki polni jablan, hrušk, pod njimi se rdeče jagode...

No, ta idila pripada bolj spominom kot resničnosti. Vinogradništvo res cvete, sadjarstvo pa ob Vipavi izumira. Zgodnje vrste sadja, ki na vsaki tržnici dosežejo lepo ceno, še goje, sadja za predelavo pa skoraj ni moč najti. To za sadjarstvo skoraj idealno območje smo zanemarili in predelovalna industrija polni svoj trebuh pač z uvozom. Kdo je kriv? Kdo bi to ugotovil, verjetno kmet ni. Vsak kmet z veseljem obdeluje svojo grudo, veseli se sadov svojega dela — a nekam jih mora pač prodati, od samega veselja nad njimi ne more živeti.

Žalostno se je sprehoditi med postaranimi, opuščenimi sadovnjaki. Celo češnja, skoraj simbol te doline, počasi izumira. Ko pa smo v Fructalu v Ajdovščini slišali za razcvet sadjarstva, za vzorne kooperantske odnose z Dornberkom, smo se potolažili. Morda še ni vse izgubljeno, morda so Dornbernčani spet zastavili pot, ki vodi v vedrejšo sadjarsko prihodnost.

V tej, od Ajdovščine nekaj kilometrov v gričevje pomaknjeni vasici, smo obiskali Davida Sinigoja, predsednika tamkajšnje sadjarsko vinogradniške skupnosti. Pomenek z njim nas je prepričal, da stoji optimizem na trdnih tleh.

Nekaj let je tega, kar so se vaščani zdramili. Pravzaprav jih je zdramil žalosten pogled na zanemarjeno zemljo. Njihova polja leže na dokaj zamočvirjenih tleh in jarkih, ki jih niso sproti vzdrževali, pa so se zamašili. Zemlja je propadala. Kmet pa bi ne bil pravi kmet, če ga ob pogledu na propadajočo zemljo ne bi zabolelo v prsih.

»Res, kaj grozljiv je bil takrat pogled na našo zemljo,« je zastavil besedo David Šinigoj. »Kar hodili smo na vrhé in človek bi se zjokal, ko je zrl na iz dneva v dan hujšo močvaro. Pa smo se le izkopali iz nje. Najprej smo se lotili melioracije in pred štirimi leti še arondacije. Danes je pri nas vse drugače. Kar sami smo stopili vkup, sploh ne pomnim več, kdo je prvi dal pobudo. Priganjala nas je pač nuja, saj naše površine niso več dajale dohodka. Večina kmetov nas je spoznala, da nas čaka trdo, obsežno delo, da bodo stroški veliki in da vsak zase ne bo zmogel zahtevne naloge, ki smo si jo zadali.

Prav te dni se dornberški kmetje vesele trgatve breskev na 47 hektarjih zemlje, ki so jo združili za lepšo prihodnost svoje vasi

Povezali smo se s pospeševalno službo pri kooperaciji kmetijskega kombinata v SOZD Frukta in ta služba je vodila delo. Ustanovili smo sadjarsko vinogradniško skupnost in stvar je takoj gladko stekla. Izvolili smo odbor, ki je vodil vse organizacijske posle, pri strokovnih delih pa smo se vedno lahko oprli na pospeševalno službo.«

Dornberčani so si začrtali srednjeročni plan, svoje skupnosti in se lotili dela. Obdelovalne površine so kmetje razdelili v območja, saj so spoznali, da star način gospodarjenja ne vodi nikamor. Otresli so se starega nepisanega kmečkega zakona, da je dober gospodar le tisti, ki sam pridela vse, kar domačija potrebuje. »Tu bo rasla koruza, ta zemlja bolj godi žitu, tule dobro kaže za sadovnjak...,« so si rekli. — Takoj so začeli tudi z breskovimi nasadi. Fructal je to sadje potreboval in pri kmetih, zagnanih in dovzetnih za nove zamisli, je znal zbuditi zaupanje. Prvo leto so z breskvami zasadili 27 hektarjev, naslednje 37 in letos bodo dve sorti tega sadeža trgali že na 47 hektarjih. Sadike so si kupili sami, Fructal pa je njihovo vnemo spodbudil z nagrado 50 par za kilogram breskev. Obljubili so jim tudi 340.000 dinarjev dotacije, a se je nekje zataknilo in so to vsoto dobili kot brezobrestno posojilo. Anuitete zdaj odplačuje vsak kmet glede na svoj pridelek.

»Prav zares nam je šlo hitro od rok. Sami smo se odločili in sami odločali tudi naprej. Interes za skupnost je takoj prebil začetne dvome. V prvi akciji nas je sodelovalo 59 kmetov, zdaj pa ima skupnost že 142 članov. Vseh kooperantov je v naši krajevni skupnosti zdaj 246. Vedno več nas je zaupalo v skupnost, prihodnost smo videli le v skupnem načinu dela. S kooperacijo in Frukto se skupaj dogovarjamo tudi o vsakoletni ceni breskev. Do zdaj smo bili kar zadovoljni, malo so popustili oni, malo mi pa je šlo. Vendar nas letos pošteno skrbi, v kolikšni meri nas bo prizadela podražitev goriva, tega pri dogovarjanju cen nismo mogli predvideti. Za zaupanje je velikega pomena tudi občutek varnosti. Za deset let smo sklenili pogodbo o prevzemu celotne količine breskev, ne glede na to, koliko jih bomo pridelali. To je gotovo vsakomur spodbuda, da res skrbi za svoje sadje. Na enem hektarju lahko pridelamo približno vagon breskev, kar pomeni, da na tej površini vsak zasluži 120 tisočakov s sorto veteran — bruto seveda, in še enkrat toliko s sorto reckin.«

Zračunali so, koliko zemlje je vsak kmet združil v skupnosti, stari plotovi in mejniki so padli. Glavno je postalo, kaj in koliko pridelati, čigav pa je vsak pedenj zemlje, ni več važno. Po doprinosu zemlje so si razdelili vrste drevesc. Račun je enostaven — na 16 kvadratnih metrov pridejo tri breskova drevesa, na hektar 600, če pa kdo po razdelitvi vrst dobi več zemlje, plača skupnosti. Orjejo in škropijo skupno, letos je še vsak skrbel za zalivanje svojih vrst, za drugo leto pa že pripravljajo skupni namakalni sistem. Pri tem jim bo denarno pomagal Fructal.

»Kar dobro nam je steklo, a že zdaj razmišljamo daleč naprej,« je nadaljeval predsednik skupnosti. »Breskovo drevo živi 15 let in tedaj se bomo morali odločiti za nove kulture, morda bomo izbrali hruške. Tudi marelic bi se kazalo lotiti, saj mora Fructal zanje odštevati lepe denarce v devizah. Je pa to občutljiv sadež, hitro se posuši, rad pozebe. Fruktą bi nam dala sadike zastonj a pri nas pravih ni najti. Tudi tveganje je pripravljena prevzeti. Pričakujemo pa točne, podrobne podatke. Dokler nas pospeševalna služba ne bo seznanila z vsemi podrobnostmi, z marelico ne bomo tvegali.«

Odkar so Dornberčani odkrili svojo prihodnost v skupnem delu, v združenih sredstvih, jim gre kot po maslu — seveda ne samo po sebi, zemlja je hvaležna le žuljavim rokam. Dornberk je postal najbolj kmečka vas v Vipavski dolini. Krajevna skupnost ima 510 gospodinjstev s 1960 prebivalci, 33 kmetij je takšnih, ki se preživljajo le s kmetijstvom, opremljene pa so skoraj vse zelo sodobno. Le traktorjev imajo več kot 250. Poleg breskev se ukvarjajo predvsem z vinogradništvom in živinorejo. Vinogradništvo je najbolj donosno, prek kooperacije prodajo ves pridelek v vipavsko klet. Pred dvema letoma so si zgradili lastno odkupno bazo s pisarno. Skupnost je zbrala več kot 2 milijona dinarjev, vloženega prostovoljnega dela pa sploh niso šteli. Letos se lahko pohvalijo z republiškim priznanjem in zvezno diplomo, s čimer jih je Zadružna zveza nagradila za dosežke pri razvoju skupne proizvodnje.

David je za konec takole pribil: »Skupnost smo si izbrali sami in sami smo jo postavili na noge. Brez nje si nihče več ne more predstavljati razvoja naše vasi. Ovira nas le še razdrobljena živinoreja, a že razmišljamo o skupnem hlevu. V pomoč so nam dobre izkušnje številnih primorskih vasi, kjer so hlevske in pašne skupnosti že zaživele. Neobdelanih površin ne poznamo več, še premalo je zemlje za dela voljne roke in ni prav, da drugod še propada. Naša družba na tem področju v tridesetih letih ni prav dosti storila. Danes bi ne smeli imeti nerentabilne zemlje, kdor jo zlorablja ali jo noče obedlovati, mu jo je treba vzeti, zaseči. Saj nam gre dobro, tako bogati pa nismo, da bi lahko z zemljo mačehovsko ravnali. Kmet je še kako pripravljen zgrabiti za delo, le pomagati mu je treba. Delegatski sistem je dobro zamišljen, a kmeta bi ne smel obremenjevati z ne vem čim, angažira naj ga na njegovem področju in on in družba bosta zadovoljna. Še nekaj me teži — obnovo zemlje naj le plača kmet, prav je tako. Ni pa prav, da nosi tudi breme melioracije. Gradnja poti, nasipov, vodnih sistemov je skupna družbena stvar, ki kmeta obremeni že s tem, ko mu vzame kar lep del obdelovalnih površin. Kako bi lahko opravičili, da mora plačevati še za objekte, ki so družbena last?!

OSNOVNE ORGANIZACIJE ZVEZE SINDIKATOV!

ob koncu avgusta bo izšla v založbi Delavska enotnost nova knjiga:

Financiranje in finančno-materialno poslovanje v Zvezi sindikatov Slovenije

Cena: 40 din.

Naročila sprejema ČGP Delo — TOZD DELAVSKA ENOTNOST, Ljubljana, Dalmatinova 4.

Nova knjiga prof. dr. Antona Trstenjaka (I.)

Človek in barve

Prof. Albin Podjavoršek

Pred nami je zajetna psihološka knjiga prof. dr. Antona Trstenjaka, vodilnega evropskega znanstvenika na področju raziskovanja barv, v kateri je avtor zbral in dopolnil razprave, ki jih je objavljal doma v slovenskem in srbohrvaškem jeziku, kot tudi tiste, ki so bile objavljene v tujini v nemškem, francoskem, italijanskem, angleškem in češkem jeziku s področja fenomenologije in psihologije barv.

Profesor dr. Anton Trstenjak se je začel ukvarjati z vprašanjem barv že na univerzi v Innsbrucku, predvsem pa se je posvetil tej problematiki z eksperimenti o barvnih zaznavah že pred 40 leti v psihološkem laboratoriju v Milanu. S svojimi znanstvenimi razpravami je zaslovel tako rekoč ne samo v Evropi, marveč tudi v Ameriki; in je sodeloval od leta 1954 na vseh svetovnih posvetovanjih o problemih barv kot cenjen raziskovalec in pisatelj o tej problematiki. Leta 1960 je postal dopisni član v Centre d'information de la couleur (CIC) v Parizu, od leta 1960 pa predava tudi v Jugoslovanskem komiteju za osvetljenje in je kot zunanji sodelavec Zavoda za varstvo pri delu v Ljubljani naredil projekte za barvno opremo Valjaonice bakrat v Sevojnem v Titovem Užicu, tovarne Lek, tovarne Krka, tovarne Iskra, nove RTV hiše v Ljubljani, Zavoda za slepo in slabovidno mladino v Ljubljani idr. Leta 1959 ga je Nemške akademija za psihologijo barv v Aachenu sprejela za svojega rednega člana.

Z razvojem industrije, kot tudi modernih tokov življenja na gospodarskem, družbenem in kulturnem področju se je prodorno razvijala tudi znanost o barvah. Barve namreč kot svojevrsten pojav napolnjujejo celotni vidni svet in imajo velik vpliv na ljudi. Človek v svojem najrazličnejšem individualnem doživljanju in izživljanju v tem pisanem svetu živi, raste, se razvija, dela, ustvarja, se rekreira — skratka, se udejstvuje na vse mogoče načine, pri čemer igrajo barve kot življenjska nujnost, kot potreba ali kot simbol v zvezi z njegovim življenjem najrazličnejše vloge. Prav zaradi tega so se ukvarjali s preučevanjem barv znameniti pesniki in filozofi, fiziki, fiziologi in v naši dobi psihologi, ki so želeli priti do dna temu svojevrstnemu fenomenu in ga približati koristim človeškega življenja.

Sodobna znanost o barvah ima kajpak svojo zgodovino. Na njen razvoj je delovalo veliko dejavnikov, zaradi česar bi bilo težko opredeliti njeno rojstno letnico ali imenovati njenega nespornega ustanovitelja. S tem v zvezi se vendarle pojavlja vrsta imen znanstvenikov, ki so sodelovali v njenem razvoju. Že nemški pesnik J. W. v. Goethe je poudarjal, kako skušnje kažejo, da vsaka barva izziva v človeku posebno čustveno razpoloženje. O barvah je intenzivneje razmišljal tudi nemški filozof Arthur Schopenhauer. Znameniti fizik J. Newton je postavil teorijo barvnega trikotnika, ki ga je izpopolnil najprej J. C. Maxwell (1860), predhodnik barvnega trikotnika, kot ga je sestavila C. I. E. (Commission Internationale de l'Eclairage), leta 1935 pa Deane B. Judd. Na nastajanje znanosti o barvah sta vplivala s svojimi deli tudi Nobelov nagrajenec Wilhelm Ostwald (1853-1932, Američan A. H. Munsell. Nekateri pa imenujejo začetnika znanosti o barvah dr. Maxa Lüscherja, ki je napisal delo »Psihologija barv« (Basel 1949), ki vključuje tudi »hitri test« za ugotavljanje barv.

Vzporedno s fizikalnimi raziskavami so se razvijale tudi fiziološke teorije, ki so prehajale že v psihološko področje, in sicer Yungova in Helmholzova teorija treh komponent in Heringova teorija štirih nasprotnih barv. Pravo psihologijo barv pa sta utemeljila šele David Katz in Karl Bühler.

Skupni imenovalec »znanost o barvi« pa zasledimo šele v ameriškem komiteju za kolometrijo v publikaciji iz leta 1953. K poenotenemu pojmu znanosti o barvah je odločilno pripomogla tehnološka in praktična usmeritev, ko je stopila v ospredje posebna stran barve: njena funkcija. Tako je nastal nov pojem: funkcionalne barva. Prišlo je do povezovanja pri obravnavanju barvnih pojavov; fizika in kemija se posvetujeta s fiziologijo in psihologijo, poleg tega pa še s sociologijo in tehnologijo, da bi tako prišla funkcionalna barva do čim uspešnejše uporabe. Tako najdejo barve svoje mesto v vsakdanji praksi v arhitekturi, v opremi delovnih prostorov, gledališč, kinematografov, šolskih poslopij bolnišnic, stanovanj ipd. a tudi v množičnih občilih, kot so oglasi, reklame, izložbe ipd. pa neposredno na človeku samem, npr. v njegovih simpatijah do različnih barv, kot denimo v modi.

Avtor naše knjige je napisal v uvodu o svojem delu naslednje: »Z namenom, da bi ponatis teh delno iz tujih jezikov prevedenih, delno pa doma priobčenih razprav dobil vendarle čim bolj zaokroženo in sistematično urejeno podobo, sem dodal uvodno razpravo, razširil in izpopolnil pa tudi druge. Razen tega sem vse razprave posodobil z najnovejšimi podatki, delno spremenil ali izpustil posamezna poglavja ali pa tudi več razprav strnil v skrajšanem obsegu pod en sam naslov.« V tem smislu je razdelil vso snov v tri glavne, sistematično razporejene podnaslove, v katerih je obdelal fenomenološko razčlenitev, psihološko razlago in funkcionalno uporabo barv.

Uvodno poglavje »Človek in barve« želi bralcu prikazati fenomen barv tako, kot so ga obdelali najrazličnejši znanstveniki glede na vsa odkritja, ki so se pojavljala v razvoju raznih znanosti. To prikaže v podpoglavjih »Barva in svetloba«, »Barva in materija«, in »Barva in forma«. V odnos barv stopa človek, za katerega da bi morali reči, da za razliko od rastlin in živali nima barve, pač pa barvo uporablja. V tem se kaže človek predvsem kot kulturno, ne pa naravno bitje. Za boljše razumevanje celotnega dela se mi zdi nujno podčrtati, da je zelo priporočljivo to uvodno poglavje prebrati in se vanj poglobiti.

»Primer« Iva Janeža pravnomočno končan

Plačali bodo delavci Meblo – TOZD A+A

Ivo Kuljaj, Ciril Brajer

Delavci Meblove TOZD A+A še ne vedo, da jim morda prav te dni s čela lije pot za odškodnino, ki jo bodo morali plačati sodelavcu Ivu Janežu. Tako je namreč odločilo višje sodišče v Kopru, ki je v odločbi zapisalo: »Dokončna odločba tožene stranke o prenehanju dela delavca z dne 29. 9. 1972 je nezakonita in je tožena stranka Meblo Nova Gorica TOZD Prometna signalizacija A+A dolžna sprejeti tožnika Iva Janeža nazaj na delo na dotedanje delovno mesto, ki odgovarja tožnikovi strokovni sposobnosti in drugim njegovim delovnim sposobnostim ter mu za čas, ko ni bil na delu, priznati vse pravice, ki se pridobijo in uveljavljajo pri delu in iz dela, v roku osmih dni pod izvršbo.« Taka je sodba v imenu ljudstva, ki jo bo tokrat — nič krivo nič dolžno — moralo plačati. Bolje povedano, plačali bodo delavci TOZD A+A, ki bodo po nekaterih izračunih delali za odškodnino Ivu Janežu približno pol meseca.

Iva Janeža so torej pred sedmimi leti postavili na cesto nezakonito. Iz odločbe višjega sodišča v Kopru izhaja, da so bili to delavci nekdanje delovne organizacije Zavod za poklicno rehabilitacijo in zaposlovanje invalidov, ki se je kasneje združila z Meblom in je zdaj njena TOZD. Sodišče namreč TOZD A+A nalaga sprejem Iva Janeža nazaj na delo in priznanje vseh pravic, ki mu gredo po delu in iz dela. Po logiki torej, kdor je kriv, naj plača... Pa vendar, to ni tako. Delavci TOZD A+A Janeža niso postavili na cesto. Niti ne moremo reči, da je tako storila njihova uzakonjena volja (samoupravni akt). Pravno gledano ja, gledano normalno, samoupravno, človeško, ne! Prej bi se lahko reklo, da je njihovo uzakonjeno voljo nekdo kršil. To dokazuje tudi odločitev sodišča, ki je po sedmih letih ugotovilo, da je Janežu prenehalo delovno razmerje nezakonito. In če se vnovič opremo na logiko, je torej pred sedmimi leti nekdo grešil in ta bi moral sedaj tudi plačati. So to samoupravni organi, ki so se tako s kršitvijo samoupravnih aktov izneverili uzakonjeni volji delavcev? Je to odgovor? Če je, potlej se lahko naprej sprašujemo, čigavi so bili ti samoupravni organi? Delavski ali morda tedanjega sekretarja, za katerega Janež trdi, da je glavni krivec njegove Golgote? Sledeč odločbi sodišča se resnica bržčas skriva v tem, slednjem vprašanju. In če je tako, potlej naj plačajo tisti, ki so zlorabljali samoupravljanje in ne delavci TOZD A+A, v kateri združuje delo več kot 40 odstotkov invalidov. Kdaj le bomo začeli tako razmišljati? Čas bi že bil, kajti — mimogrede — naša samoupravna praksa je stara že 29 let...

Čez sedem dolgih let...

O Ivu Janežu in njegovi sedemletni sodnijski odisejadi smo v našem časniku že pisali. Prvič lani, ko je bila pravda stara šest let. Ko smo takrat povprašali Janeža, zakaj pravzaprav so ga v takratni delovni organizaciji Zavod za poklicno rehabilitacijo in zaposlovanje invalidov postavili na cesto, nam je brez ovinkov dejal: »Moje težave so se začele, ko sem nekoč zalotil sekretarja pri ‚delu', ki ne sodi v pisarno delovne organizacije. Iz dneva v dan je bilo slabše in opazil sem, da so me začeli loviti na najmanjših napakah. Ko sem še ne po enem letu dela v tem kolektivu prišel z dopusta, mi je sekretar kratko in malo rekel, da lahko ostanem doma in da me ne potrebujejo več. Povedal mi je tudi, da je o meni razpravljala posebna komisija — v kateri je bil tudi on — ki je ugotovila, da sem storil več napak, največ pri administrativnih opravilih. Kajpak sem se ob vsem tem zgrozil. Ali je res mogoče, da ‚leti' človek iz podjetja v družbeni lasti že zavoljo napak, kot so: nepripisana hišna številka pri naslovu ali pa zavoljo napak v prepisanem priimku, ker je bil original nečitljiv? Pravzaprav pa za delo, v katerem so nastale napake, sploh nisem bil zadolžen in sem ga opravljal prostovoljno, ker — kot inštruktor na priučevanju invalidov — nisem bil docela zaposlen. Kajpada krivice, ki so mi jo storili, nisem mogel trpeti in sem jo mahnil na občinski sindikalni svet, ker me je sindikalna organizacija v delovni organizaciji pustila na cedilu. Na občinskem sindikatu so spoznali, da se mi je zgodila krivica in so se na sklep komisije, ki me je odpustila, pritožili. Vendar komisija pritožbi ni ugodila in mi ni preostalo drugega kot da sem vložil tožbo. In tako se je začela moja dolga in utrujajoča pravdarska pot.«

No, o tem, kako je bila utrujajoča, bo v tem prispevku še kaj rečenega.

Greh se pozabi, grešnike pa tudi

V Janeževi zgodbi pa je poglavje zase tudi sodišče. Sedem let! Le zakaj? A, seveda, zato, da bi razsodilo po pravici. In pravica je bila enkrat na strani tožnika drugič na strani toženca. Potlej sta se oba pritoževala in sodno kolesje je — tebi nič meni nič — mlelo dalje počasi kot le kaj.

Že zadnjič smo zapisali, da je Ivo Janež gmotno dobil in da so pravniki tudi zaslužili ter da bodo plačali delavci - invalidi. Pa je res prav, da delavci plačujejo tudi sodniške napake? In sodišče je delalo napake, kar je na koncu priznalo tudi višje sodišče v Kopru, ki je v odločbi zapisalo, da je sodišče I. stopnje zmotno presodilo listinske dokaze in zmotno uporabilo materialno pravo. No, če bi ga prav, potlej bi Ivo Janež že leta 1973 tožbo dobil in bi vsa ta leta sem delal, ne pa, da je sedel doma v senci in da so zanj, kot se je zdaj izkazalo, delali njegovi tako ali drugače prizadeti sodelavci. Vprašanje je, če so delavci res dolžni plačevati tudi sodniške zmote...

Ko smo nedavno tega vnovič obiskali občinski svet ZSS Nova Gorica, nam je Viljem Pahor, predsednik sveta dejal: »Če je za Janeža kdo kaj storil, potelej je bil to nedvomno sindikat.« To je potrdil tudi Janež, ki nam je povedal, da brez pravne službe pri občinskem sindikatu in njenih pravnikov, ki so ga zastopali, ne bi zmogel te sedemletne trnove poti. Sindikat torej v tem primeru zasluži pohvalo, toda ne v celoti. Namreč, kadar pravimo sindikat, mislimo to delavsko organizacijo nasploh. To pa v primeru Iva Janeža ne drži, kajti kot nam je sam dejal, ga je sindikalna organizacija v kolektivu pustila na cedilu.

Očitno sta bili torej sindikalna organizacija v Zavodu za poklicno rehabilitacijo in zaposlovanje invalidov ter občinska organizacija različnih mnenj. No ja, tudi to se lahko zgodi, samo malce neprijetno je, če se potlej po sedmih letih tega nihče več ne spomni...

Je že res, da čez sedem let vse prav pride, pozabi se pa tudi marsikaj. To ugotavljajo tudi v TOZD A+A, kjer so zvedeli, da je Janež njihov sodelavec in da imajo z njim celo pravdo na sodišču šele iz Delavske enotnosti!? Še bolj so skočili pokonci, ko so dobili v roke pravni zahtevek, da morajo sprejeti Janeža nazaj na delo in mu izplačati vse prejemke, tako, kot da bi vsa ta leta delal. Zavoljo prvega si sicer ne belijo glav, bolj jih seveda skrbi, kako bodo poravnali račune, za katere sploh niso vedeli, da jih imajo.

Kot sta nam povedala Darinka Svaljšek, ki je bila predsednica sindikata 1977. leta ob združevanju sedanje TOZD A+A z Meblom, in Rajko Figel, zdajšnji predsednik osnovne organizacije sindikata v TOZD A+A, se bodo delavci gotovo razburili, ko bodo zvedeli, kako in kaj. To pa bo bržčas zelo kmalu. Dejala sta nam tudi, da tistih ljudi, ki so se ukvarjali z Janeževim »odhodom« iz kolektiva, danes ni več v temeljni organizaciji in je zategadelj »situacija« še tolikanj bolj mučna.

»Janež pride lahko takoj delat,« sta potlej oba skupaj končala naš pomenek.

Ko smo potlej obiskali tudi Iva Janeža in ga povprašali, če je že v službi, se je le-ta posmehnil: »Zakaj pa, saj mi vendar po vseh teh letih pripada tudi en pošten dopust!«

Zvezde so napovedale...

V zanj gotovo težkih sedmih letih, v katerih je počasni in dokazano zmotljivi sodni mlin »prisilil« njegove sodelavce, da so delali tudi zanj, si je Ivo Janež namreč na različne načine rezal vsakdanji kos kruha. »Nekaj tu, nekaj tam, živeti je bilo pač treba,« nam je zaupal Ivo. »Tako sem izkoristil tudi naravni dar, da se mi včasih razgrne prihodnost. S tem sem se ukvarjal že prej, v teh sedmih letih pa sem vzel tudi kakšen dinar, ki so mi ga ljudje prostovoljno stisnili v roko. Vsak je pač hvaležen, ko mu razkrijem, kaj lahko upa, česa se mora bati...«

Tako je Ivo prerokoval iz kavne usedline, njegova žena iz kart. Povedal nam je, da si človek v stiski lahko pomaga tudi s parapsihologijo, biokemično energijo in podobnim. Pustimo ob strani pojave, o katerih znanost res še ni rekla zadnje besede. Da si je z vero vanje kar lepo pomagal, smo se lahko prepričali po dolgi vrsti na besedo zvezd čakajočih žena, katere smo presenetili ob zadnjem obisku pri Ivu Janežu. Marksistična znanost pa je že rekla marsikatero besedo in še jo bo morala. Tudi o tem, da človek ne sme sedem let sedeti križem rok in čakati na denar, ki ga bodo drugi težko prigarali. Ne dvomimo, da se je Ivu takrat zgodila krivica, ne dvomimo, da je vsako krivico treba nekako poravnati — dvomimo pa, da je dopuščanje načina, o katerem smo že spregovorili, lahko v ponos družbi, kakršna je naša. In če smo iskreni, tudi Ivo ne more biti ponosen. Pisali smo, da je živel v baraki, pa so nam na goriškem sindikatu zatrdili, da so mu že pred časom ponudili stanovanje, ki ga je zavrnil. Pisali smo, da je sedem let čakal na pravico, pa povejmo še, da je res le čakal. Morda so mu zvezde prišepnile, da mu bodo nič krivi nič dolžni delavci odrinili čedno vsotico in je čakal nanjo. Prav ti delavci pa so nas tiho, kot bi se imeli oni česa sramovati, vprašali:

»Saj o vsem nismo nič vedeli. Sekretar je že zdavnaj v pokoju, zakaj ni prišel Ivo k nam?! Zakaj se ni obrnil na naše družbenopolitične organizacije?! Takoj, ko smo zvedeli za njegovo stisko, so mu bila vrata do dela v naši sredini odprta. Tudi prej bi mu bila, pa ni potrkal nanje!«

Pogovorili smo se z Antonom Fajfaričem iz Kidričevega

Ostal bom delavec...

(Nadaljevanje s 1. strani)

ne morete živeti brez nas. Toda tudi oni ne morejo živeti brez nas. Kadar se združujemo ali na novo samoupravno organiziramo, kot se temu zdaj lepo reče, gre za politično akcijo. Vsi smo za njo. Ko pa gre za delitve, prihodek, dohodek in osebne dohodke pa ne govorimo več z istim jezikom. Takrat smo že MI in VI.

Skorajda do potankosti enako je z našo samoupravljalsko zavestjo. Ko v TOZD govorimo o tem in onem, o vloženem delu, mi katerikrati kakšen zabriše v obraz, Tone, kaj boš ti, ko si kar po sestankih. Naj te oni plačajo za to. Ko pa na teh sestankih uskladimo ali izborimo kakšno reč, pridejo k meni in pravijo: Tone, dobro si jim to dokazal. Pridi, gremo na dva deci, ker si resnično naš.

Ljudje smo takšni. V našem kolektivu pa še bolj, ker jih je večina s podeželja. Imajo grunt ali krpo zemlje in svojo »socialno varnost«, dohodek v tovarni jim pomeni samo še večji kos kruha. Toda jaz živim s to tovarno. Ta tovarna je resnično moja in mi ne more biti vseeno, kako in kaj delamo. Zato ne popuščam. Mnogo polen, ha, res mnogo polen sem že dobil pod noge, toda padel ali obupal nisem.«

Tone vsako jutro v dežju, soncu, snegu ali mraku osedla svoj moped v Ptuju in hajd v Kidričevo. Pravi, da živi dvojno življenje. Eno s tovarno, drugo z ženo in družino. Zdaj zasluži okrog šest tisoč dinarjev na mesec. Nekdaj, ko ga je pestila gradnja, je moral po delu še doma vihteti kladivo in treskati po pločevini, da si je prislužil dodatni dinar za šolanje otrok in za eno potovanje na leto. Vsako leto potuje. Rad potuje po svetu. Avtomobila nima, ker pravi, da je Dachau že preživel in se zato zaupa vlaku ali avtobusom. Rad bere in neheno stremi za tem, da v svoji glavi razčisti določena vprašanja, s katerimi se srečuje v življenju. Šele, ko to dodobra domisli, spregovori na glas.

— Tone, kaj vam pomeni ta nagrada in priznanje samoupravljalcem? ga prvega med nagrajenci vprašamo, čeprav tudi zdaj to vprašanje izzveni bolj ali manj vsakdanje.

»Nikakor ne gre za materialno plat nagrade. Zame in za marsikaterega delavca v Kidričevem je to priznanje, da naše delo ni bilo brezpredmetno in tako zastonj. Dostikrat so nas z leporečjem pregnali v mišjo luknjo, vsaj oni so bili tako prepričani, vendar se dokazuje, da imamo prav, da je samoupravljanje dolg proces, v katerem je še kako dobro, če takoj prisluhneš delavcu. Saj pravim, da je ta tovarna bolj moja, kot od marsikaterega, ki se tolče po prsih in komaj čaka na pisk sirene. Tega nekateri še niso povsem dojeli...«

Anton Fajfarič meni, da bi se delavec moral danes bolj izobraževati, kot kdajkoli doslej. Pri tem ne gre samo za strokovno izobraževanje, ki ga potrebuješ pri vsakdanjem delu. Gre za znanje, ki si ga je po njegovem mnenju pridobil naš kmet, ker je tako usposobljen, da zmore ves sodobni tehnološki proces od znanja kemije do veterine, pa še vsak zakon zna skoraj na pamet. Vsaj tistega, ki njemu kroji življenje.

Ko gospodinjam ne bo treba več kuhati

Mizica, pogrni se!

Damjan Križnik

Če bo šlo vse po načrtih, se bodo 1983. leta začele s Šmartinske ceste širiti po vsej Ljubljani bolj ali manj prijetne vonjave po dobri hrani in domala vsakdo, ki se mu bodo ob takšnih sapicah v ustih pocedile sline, jih bo lahko potešil z vsakršnim prigrizkom. Tega leta bi namreč naj v sestavu SOZD HP Kolinska začela obratovati »tovarna gotove in polpripravljene hrane«. Pomemben podatek, ki sodi k uvodu, je sedaj, ko smo se vrnili z dopustovanja, seveda tudi ta, da ne bo šlo za konzerve, pač pa v »higiensko in neoporečno« aluminijasto folijo zavite jedi. Tudi dietne!

In zakaj so se v Ljubljani odločili za gradnjo take tovarne?

Zato, ker dosedanji način oskrbe v popolnosti ne ustreza željam porabnikov zaradi slabe izbire in kvalitete; uveljavljen klasični način priprave obrokov v menzah je neracionalen, tako v pogledu izkoriščanja kapacitet, investicijskih vlaganj, kakor tudi v pogledu izkoriščanja delovne sile, vrh vsega pa je v mnogih primerih še higiensko oporečen; dosedanja usmeritev živilske industrije ni dovolj upoštevala potreb sodobnega načina prehrane prebivalstva, kar se kaže zlasti v pomanjkljivem izboru in kakovosti pripravljenih in polpripravljenih jedil za potrebe obratov družbene prehrane.

V bodoči tovarni bodo lahko vsak dan pripravili 80.000 toplih in 64.000 hladnih obrokov ter 10.000 polpripravljenih jedil. V predračunski vrednosti bo investicija veljala 565,940.150 dinarjev, ekonomsko pa bo uspešna že pri 65-odstotni realizaciji proizvodnega programa. Dvaindvajset organizacij združenega dela — med njimi so tudi iz Hrvaške in Srbije — bo za gradnjo tovarne združilo 201,756.868 dinarjev, 130,388.207 dinarjev bodo predstavljali komercialni krediti, Ljubljanska banka pa bo dala kredit v višini 233,595.075 dinarjev. Za realizacijo načrta pa bi v tem primeru še vedno manjkalo 75,000.000 dinarjev. Te pa bi naj zagotovili porabniki sami. In to tako, da bi vsak delavec z območij ljubljanskih občin v dveh letih k dograditvi prispeval 500 dinarjev — 250 letos, drugo polovico pa prihodnje leto. Ni pa nujno, da to stori neposredno iz svojega žepa, priporočata zbor združenega dela Skupščine mesta Ljubljane in sindikalna organizacija, pač pa iz sklada skupne porabe »ali iz drugih možnih virov«.

Kakorkoli že, tovarna gotove in polpripravljene hrane bo v današnjih pogojih pospešene urbanizacije in zaposlovanja vseh za delo sposobnih prebivalcev bistveno vplivala na osebne in družinske prihranke — v denarju, morda še bolj pa v čedalje dragocenejšem času. Ne nazadnje pa tudi v kvalitetni prehrani, ki ima navadno velik vpliv na zdravje in rast delovne storilnosti zaposlenih.

In še nekaj je pomembno: v investicijskih programih za vse vrste objektov — od vrtcev pa do tovarn — ne bo treba več razmišljati o kuhinjah. Odtlej naprej bodo gradili le razdeljevalnice hrane. Za vse ostalo bo torej poskrbljeno.

Načrtujejo poslovno uspešen program

Steklarna zoper energetsko krizo

Ciril Brajer

V Novem mestu so pred leti postavili steklarno, ki ji ni in ni šlo. Čeprav so približno ob istem času v Sloveniji zgradili še tri »sestrske« tovarne, ki so uspešno poslovale. Novomeščanom stvar ni šla od rok — menda sta bila kriva premalo elastično vodstvo in gospodarski prostor, nekaj neuspeha pa je šlo tudi na rovaš slabo izbrane tehnologije.

Tako je šla novomeška steklarna leta 1969 po zlu in delavci Krke so se odločili, da vzamejo krmilo v svoje roke. Prevzeli so osnovna sredstva in tudi družbeno obveznost, da v bivši steklarni začrtajo program, ki bo gospodarsko uspešen. Osnovno vodilo je bila valorizacija obstoječih osnovnih sredstev s čim manjšimi novimi naložbami. Pripravili so več študij za možno uresničevanje zadane obveznosti. Nekaj jih je padlo v vodo, ker niso ustrezale s podjetniškega stališča, sodelovanje v ČSSR se je zataknilo zaradi takrat neugodnih pogojev in tako je Krka našla pravo pot šele pred kratkim. Uporabili so jo v smeri največje možne valorizacije osnovnih sredstev, istih izhodiščnih surovin in izdelka, ki je naši družbi izredno potreben, še posebno v času energetske krize, ki vse bolj kaže zobe. Odločili so se za proizvodnjo steklenih izolacijskih vlaken za termično in zvočno izolacijo. Ta vlakna imajo pred drugimi izolacijskimi materiali več prednosti. Surovina so kamenine in ne več nafta in njeni derivati, tako se prihranek pri energiji začne že pri izhodiščni surovini. Surovino, kremenčev pesek, imajo skoraj pred vrati, kar spet opravičuje odločitev. Gotovo je smotrno domačo surovino predelovati v višjo kakovostno obliko, pa še novi predpisi o energetiki to skoro zahtevajo. Novomeški izolacijski material bo tudi negorljiv. Še zanimiv podatek: Krkini strokovnjaki so izračunali, da vsak kilogram pravilno vgrajenega izolacijskega materiala na anorganski osnovi pomeni letni prihranek 6 do 7 kilogramov surove nafte. Naložbe v proizvodnji za prihranek energije so pomembno manjše od naložb v proizvodnjo primarne energije.

Že dve leti je tega, kar v Krki z vsemi močmi delajo na tem programu. Na osnovi skupnih interesov so si pridobili tudi sovlagatelje, predvsem velika gradbena podjetja. Naložbe, ki jih bo veljala 700 milijonov dinarjev, se bodo udeležili s 40 odstotki, gradbena podjetja Gradis, Pionir in Grosuplje bodo sodelovala vsako z 10, Termika pa s 30 odstotki. Termika, največji združevalec dela in sredstev, je pomembna tudi ker pozna tehnologijo in tržišče. Sodobno tehnologijo bodo nabavili pri angleško švedski firmi Jungers Newwalls. Računajo seveda tudi na posojila poslovnih bank. Največje zanimanje kaže Stanovanjska banka Ljubljana, ki si prizadeva za gradnjo stanovanj s čim manjšo porabo energije.

Investicijski elaborat so izdelali, pogodbe z dobavitelji opreme in tehnologije sklenili, pridobili so soglasja republiške gospodarske zbornice, SISEOT in RKOT in prav zdaj tečejo razgovori o zaključitvi finančne konstrukcije. Realizacija naložbe naj bi stekla letos z vsemi pripravljalnimi deli, zaključiti pa jo nameravajo konec leta 1981. V novi tovarni bo našlo delo nekaj več kot 100 delavcev, nekaj iz bivše steklarne, s štipendijskimi pogodbami so si že zagotovili mlade kadre, nekaj pa jih bodo poiskali v krajih z že razvito steklarsko tradicijo. Za Krkino TOZD Zelišča, ki ima v bivši steklarni poslovne in skladiščne prostore, bodo zgradili nove prostore.

GOSPODARSKI KOMENTAR

Opora na lastne moči

Slavko Marković

Spet smo v zemljinih nedrih, kjer iščemo premog. Le-ta pomeni 84 % energetskih zmogljivosti Jugoslavije. Brez dvoma nas je svetovna energetska kriza dobro streznila in šele zdaj vidimo, kaj za nas v Jugoslaviji pomeni podatek, da se je število rudarjev v zadnjih 20 letih zmanjšalo skoraj za polovico. Uspavali smo se nad velikimi tankerji in sijajem rafinerij, nos se nam je očitno previsoko dvignil zaradi vonjav cenene nafte. Le-te pa zdaj ni — vsaj ne cenene — ker se je v zadnjih letih njena cena povečala za desetkrat.

Za Jugoslavijo to pomeni podražitev, katere razlika se povzpne na 2 milijardi dolarjev. Nafta nam torej v enem letu požre 2-letni turistični priliv. Ne samo ekonomika, tudi zdrav razum zahteva od nas, da moramo končno racionalno najprej zorati lastno njivo in iskati bogastva, premog, iz katerega bodo nastali novi kilovati električne energije, premog, ki je pravi obliž za naše gospodarstvo.

V posebnem položaju je SR Hrvaška, katere energetske zmogljivosti primarnega značaja so omejene, to pa jo še bolj sili k skupnemu reševanju celotnih energetskih razmer v Jugoslaviji.

Če bi pustili ob strani celovito strategijo, bi ostalo odprto vprašanje, kaj moramo delati: vsak izmed nas in vsi skupaj. Očitno ZIS ni brez vzroka pozval k maksimalnemu varčevanju z energijo, opozarjajoč, da bo moral v nasprotnem primeru poseči z omejitvenimi ukrepi. Pri tem posebej opozarjajo, da je mogoče že konec tega in v začetku prihodnjega leta pričakovati pomanjkanje elektrike.

Da nam ne bi naša neracionalnost vrnila temo v naše domove in proizvodne obrate, moramo prej nekaj storiti. Varčevati moramo takoj in ne takrat, ko ne bomo imeli s čim varčevati. Opozoriti velja, da Jugoslavija v svetovnem merilu ne porabi preveč energije, vendar je bomo potrebovali vedno več. Zato mora biti poraba bolj kakovostna, kajti minili so časi poceni energije. To velja zlasti za proizvodnjo, ki je v precejšnji meri delno neracionalnost in nerentabilnost pokrivala s ceneno energijo. In medtem, ko smo na eni strani dobili pravo bitko za racionalizacijo dela in izkoriščanje surovin (delavci pazijo na vsak koščk usnja, kovine, lesa), je bil odnos do električne in drugih vrst energije neracionalen. Kot da bi jo dobivali zastonj iz neke velike državne centrale, račun zanjo pa bo že plačal »nekdo drug«.

Zdaj, ko energija postaja vse pomembnejši del cene vsakega izdelka ali storitve, je treba z njo gospodariti tako, da stroji ne bodo tekli v prazno, da stanovanja ne bodo razkošno razsvetljena, da ne bomo nerazumno tratili bencina in drugih naftnih derivatov.

Vloga posameznika je pri tem velikanska in je in mogoče z ničemer zamenjati.

Povezovanje tekstilne industrije v radovljiški občini

Prvi korak je storjen

Boris Rugelj

Pred časom smo v našem časniku poročali, kako potekajo dogovori med delavci tekstilne industrije v radovljiški občini o medsebojnem povezovanju in skupnem iskanju bodočega razvoja. Tokrat nas je, za razliko od takrat zbranih podatkov, prijetno presenetila novica, da delavci omenjenih delovnih organizacij podpisujejo samoupravni sporazum o dolgoročnem poslovno tehničnem sodelovanju, združevanju dela in sredstev ter delitvi skupnega dohodka, doseženega na podlagi tega sodelovanja. Sporazum so podipsali v preteklem tednu. V obeh kolektivih so torej delali hitreje, kot se je o tem slišalo navzven. Čeprav sta začete dogovore — prvi pogovori in razmišljanja so se začela že pred dvema letoma — uresničili samo dve delovni organizaciji tekstilne dejavnosti v radovljiški občini, je samoupravni sporazum med Almiro in Suknom vendarle pomemben korak naprej v prizadevanjih za izboljšanje položaja tekstilne industrije. Pomemben je predvsem tudi zavoljo tega, ker so v njem tudi že zametki razmišljanja v obeh kolektivih o razvoju v naslednjem srednjeročnem obdobju, v katerem naj bi se deloma preusmerila v proizvodnem programu tudi radovljiška Almira. Na kratko povedano: samoupravni sporazum zajema dogovor o razvoju lastne surovinske baze (v bodoče naj bi pospeševali celo ovčerejo), delno preusmeritev proizvodnje, predvsem pa proizvodnjo čedalje več izdelkov visoke kakovosti in stopnje obdelave. Skratka izdelkov, ki zahtevajo znatno večje vlaganje lastnega znanja, kot dosedanji in ki bodo, kot trdijo v obeh kolektivih, zaželeni tudi na tujih — konvertibilnih trgih. Nemara pa bodo tudi v preostali tekstilni industriji v radovljiški občini videli tudi svoje koristi v povezavi s sorodnimi temeljnimi organizacijami.

Potrebni so konkretni ukrepi za odpravo slabosti

Dosledni stabilizacijski programi

Marijan Lipovšek

Koordinacijski odbor za gospodarjenje občinskega sveta zveze sindikatov Velenje je te dni obravnaval vpliv ukrepov zveznega in republiškega izvršnega sveta na delo in gospodarjenje v delovnih kolektivih Šaleške doline ter letošnje gospodarjenje v delovnih kolektivih velenjske občine. Osnovna ugotovitev, ki jo dajejo prve ocene polletnega gospodarjenja je, da se v primerjavi s preteklim letom sicer povečujejo celotni prihodek, dohodek in čisti dohodek, močno pa zaostajata rast rentabilnosti in reproduktivne sposobnosti. Pomembno je, da se umirja zaposlovanje nove delovne sile, čeprav ekstenzivno zaposlovanje še zmeraj ni odpravljeno. Ugotavljati je nadalje mogoče, da so ossbni dohodki zaposlenih naraščali počasneje kot dohodek, čeprav so izjeme tudi na tem področju. Ob obravnavi zaključnih računov za leto 1978 so tudi v številnih delovnih kolektivih Šaleške doline sprejeli stabilizacijske programe, vendar pa nalog, kot vse kaže, ne uresničujejo, na kar opozaraj med drugim tudi zaostajanje polletnih rezultatov gospodarjenja za predvidevanji. Opaziti je nenehno naraščanje proizvodnih stroškov, kar je posledica tako objektivnih slabosti kot slabe organizacije dela, nizke produktivnosti dela, slabega izkoriščanja delovnega časa ter delovnih strojev in naprav. Nerazumljiv in nadvse resen je porast izostankov z dela zaradi bolezni in nesreč, saj je v obdobju januar — junij zavoljo tega izostalo z dela kar 15 % vseh zaposlenih.

Ker stari sistemi delitve po delu ne spodbujajo dobrega gospodarjenja, je koordinacijski odbor za gospodarjenje še posebej opozoril na nujnost hitrejšega in učinkovitejšega uresničevanja stališč republiškega sveta zveze sindikatov Slovenije o pridobivanju in razporejanju dohodka in uveljavljanju načela delitve po delu. Predvsem bo treba ugotoviti, kako delovni kolektivi uresničujejo akcijske programe uresničevanja stališč republiškega sveta ZSS, ki so jih že sprejeli samoupravni organi temeljnih in drugih organizacij združenega dela ter delovnih skupnosti.

Izvršni svet skupščine občine Velenje bo hkrati z analizo polletnega gospodarjenja predlagal tudi ukrepe za odpravo slabosti v tekočih gospodarskih gibanjih. Poleg tega bo velenjski občinski izvršni svet pripravil več posvetov s poslovodnimi organi, da bi ugotovili vplive zadnjih ukrepov zveznega in republiškega izvršnega sveta na oskrbo z reprodukcijskimi materiali in surovinami ter na gospodarski položaj temeljnih in drugih organizacij združenega dela po zamrznitvi cen. V temeljnih in drugih organizacijah združenega dela pa naj bi kar najbolj podrobno ocenili vpliv zadnjih ukrepov zveznega in republiškega izvršnega sveta ter opozorili delavce na težave, ki jih bodo pogojili zaostreni pogoji gospodarjenja v prihodnje.

30 let Izolirke Jesenice

Iz malega je zraslo veliko

Janko Rabič

Delavci Izolirke — TOZD Mineralna vlakna Jesenice so letos proslavili 30-letnico obstoja tovarne. Pred tridesetimi leti se je iz takratne industrije bitumenskih izdelkov današnji Izolirki priključil obrat opekarne Bobovk iz Kranja, ki je bil prvi izdelovalec izolacijskega materiala v Jugoslaviji za mineralno (žlindrino) volno. V začetku je proizvodnja v Izolirki na Jesenicah potekala neposredno ob plavžih železarne Jesenice. Na zelo enostavnih napravah je v začetku delalo 14 delavcev, danes pa jih je zaposlenih 80.

Leta 1965 so začeli z gradnjo novega obrata na haldi Železarne, kjer stoji še danes. Takrat se je začela tudi modernizacija proizvodnje, ki se je nadaljevala po letu 1970. Namen zadnje rekonstrukcije je bip proizvodnja fenoliziranih poltrdil in trdih plošč. Žal pa ta rekonstrukcija ni dala želenih rezultatov, in sicer je vzrok nesmotrno reševanje tovrstne tehnologije.

V proizvpdni hali Izolirke — TOZD Jesenice

V skladu z ustavno preobrazbo je bil obrat za proizvodnjo mineralnih vlaken na Jesenicah leta 1974 konstituiran kot TOZD v okviru delovne organizacije Izolirka Ljubljana. Odločanje in samoupravljanje se je tako še bolj približalo delavcem, s tem pa so bile dane tudi možnosti za boljše gospodarjenje.

Kako delamo ali izkušnje z makarske riviere

Tudi »sezonci« so krivi

Slobodan Vasić

Na makarski rivieri je več kot 120 delavskih domov iz vseh krajev države in prav toliko zasebnih gostinskih objektov. Za inšpekcijske službe občinske skupščine Makarska in občinski sindikalni svet je poseben problem zaposlovanje sezonske delovne sile v teh in podobnih objektih. Ker vse sporazume med »sezonci« in zasebniki obrtniki registrirajo v občinskem sindikalnem svetu, smo poiskali sekretarja Matka Divića, do nedavno tržnega inšpektorja SO Makarska, da bi dobili podrobnejše odgovore na vprašanje: koliko sindikat pazi na pravilnost in spoštovanje teh sporazumov?

— Največja nesreča je, meni Divić, da je iz točk teh sporazumov, pogosto tudi formalno napisanih, zelo težko ugotoviti, ali kdo izmed »sezoncev« dela več kot je treba, ali dobi več ali manj kot določa sporazum.

— Koliko takih sporazumov so do zdaj podpisali?

— Po naši evidenci jih je okoli 250, večinoma za določen čas, sa o 10 odstotkov pa za nedoločen čas. Seveda so na prvem mestu sporazumi med zasebnimi gostinci in »sezonci«. Zanimivo je, da je 20 sporazumov tudi s hišnimi pomočnicami. Sumimo, da nekatere od njih ne pazijo vedno na otroke in pripravljajo kosilo, ampak skrbijo za malo večje »otroke« — turiste v zasebnih sobah. Zaradi velikega števila sob, ki jih oddajajo, so posamezniki prisiljeni najeti pomožno delovno silo. Pogosto je to težko dokazati, ker so številni posli v zasebnih »hotelih« — hišni posli.

— Ker vam verjetno ne uspe odkriti vseh nepravilnosti, nas zanima, ali »sezonci« prihajajo k vam s pritožbami?

— Zelo pogosto. Pred nekaj dnevi so prišli delavci »Mladostturista« iz Beograda, ki so zaposleni v letovišču »Avala«, in se pritožili zaradi neizplačevanja osebnih dohodkov. Mi jim lahko pomagamo samo takrat, kadar so sporazumi pravilno sklenjeni. V tem primeru so sporazume naredili naknadno, kar je oviralo našo pomoč. Na podlagi teh dokumentov je naš pravni svetovalec povedal »sezoncem«, kaj morajo storiti. Sicer pa kot organizacija v primerih negativnih pojavov delujemo tudi politično.

— Ali so primeri, da zasebniki sploh ne prijavijo »sezonca« zaradi gneče na višku sezone?

— Seveda so. Toda precejšen del krivde je tudi na »sezoncih« samih, ki pristanejo na sporazum »med štirimi očmi«, takoj ko postanejo nezadovoljnji zaradi neizpolnjevanja nekaterih obljub, pa se pridejo k nam pritožit. To se navadno dogaja po izteku turistične sezone, mi pa jim ne moremo pomagati, ker nimamo sporazuma, na podlagi katerega bi sprožili postopek.

— V krajih, ki živijo predvsem od turizma, kot je na primer makarska riviera, se sindikat verjetno nekako vključuje v širše družbene akcije, ki prispevajo, da turizem še bolj pridobi na ugledu?

— V krajih, ki so usmerjeni predvsem na razvoj turizma, gre pri družbenih akcijah za enotnost delovanja vseh družbenih dejavnikov, ki lahko pri teh akcijah priskočijo na pomoč. Sicer pa, vse kar se na makarski rivieri dogaja v turizmu, se prepleta s področjem delovanja sindikata.

»Primer« Milana Nožinića iz zagrebškega »Monterja«

Napačno razumevanje humanizma

Vukašin Miljević

Medtem ko je bil na bolniški, je delavec montažnega podjetja »Monter« v Zagrebu, TOZD Vodopogon, Milan Nožinić doživel neprijetno presenečenje: z dolžnosti vodje nabave so ga razporedili na mesto referenta v tej službi.

Ta nezakonita odločitev je Nožinića seveda razjezila in je poiskal pomoč pri pravni službi mestnega sindikalnega sveta, ki mu je dala branilca in ga napotila na Sodišče združenega dela v Zagrebu.

V tem primeru je najbolj čudno to, da so degradiranje delavca, na katerega delo niso imeli nobenih pripomb, »pojasnili« s tako vzvišenim načelom, kot je humanost. V razlagi, ki so jo dali sodišču združenega dela, namreč piše:

»Upoštevajoč dejstvo, da je Nožinić bolan, da ga več kot leto oziroma dve ni na delu, a je precej nežnega zdravja, smo menili, da ne bi mogel biti več na tem delovnem mestu, ker zaradi bolezni resnično ne more zadostiti delovnih nalog tega delovnega mesta in da ne bi trpeli posli v podjetju, da delavci ne bi občutili posledice tega, kajti, ponavljamo, gre za zelo pomembno delovno mesto vodje nabave, pa tudi da bi mu bilo lažje, ko se bo vrnil na delo, smo sprejeli odločitev, da bo v prihodnje delal na delovnem mestu referenta nabave. To premestitev smo naredili izključno v interesu dela, delavcev naše TOZD, pa tudi v interesu samega Nožinića. To smo storili iz objektivnih vzrokov in v luči določil veljavnih zakonov ter splošnih aktov TOZD. Menimo, da zaradi bolezni predlagatelja nismo postopali v nasprotju z načeli humanosti.«

To trditev so podkrepili celo s sklicevanjem na zakon o združenem delu (čl. 177) in na samoupravni sporazum delovne organizacije »Monter«.

Toda Sodišče združenega dela iz Zagreba in kasneje tudi Hrvaške je prišlo do čisto drugačnih ugotovitev. Ugotovili so namreč, da je sklep delavskega sveta »Monterja« nezakonit iz več vzrokov.

Ugotovili so, da je po zakonu nedopustljivo, da delavca razporedijo na drugo delovno mesto samo zato, ker je dolgo časa na bolniški. V primeru potreb, na kar se v »Monterju« tudi sklicujejo, bi bilo po zakonu o medsebojnih odnosih delavcev v združenem delu mogoče zasnovati delovni odnos za določen čas. Namesto tega so na Nožinićevo delovno mesto razporedili drugega delavca. S tem so, pravi obrazložitev sodišča, »dodatno kršili njegove samoupravne pravice«.

Sodišče združenega dela Hrvaške, ki je potrdilo razsodbo Sodišča združenega dela Zagreba, je dalo strnjeno obrazložitev, v kateri zavrača vsako manipuliranje z zakonom o združenem delu in humanimi motivi nezakonitega in nehumanega postopka.

Po stališču tega sodišča (v skladu z določili člena 177. zakona o združenem delu) je delavca v času delovnega razmerja mogoče razporediti na vsak posel, ki ustreza njegovi strokovni izobrazbi oziroma delovni sposobnosti, ki jo pridobi na podlagi »določenih potreb dela v skladu z merili, ki jih predvideva splošni akt«.

Po navedbah pritožbe in dokazih so ugotovili, da so Nožinića razporedili na druge posle, ki jih ne bi mogel opravljati iz zdravstvenih vzrokov, saj so težji, kot na njegovem dotedanjem delovnem mestu.

Torej, je med drugim rečeno v razsodbi, ni pravilno sklicevati se na humanost in zdravje tožitelja. Sicer pa nihče v »Monterju« ni pooblaščen, da daje oceno zdravja delavca in ga zato premešča na drugo v tem primeru težje in slabše plačano delovno mesto.

To je skrb ustrezne strokovne medicinske službe ali organa Samoupravne interesne skupnosti pokojninskega in invalidskega zavarovanja.

»Stališča o humanosti, na katera se sklicuje toženec (»Monter« op. pisca), to sodišče ni moglo sprejeti, ker je nesprejemljivo zamenjati delavca medtem ko je na bolniški, in to na bolniški zaradi hude bolezni, kot navaja toženec (»Monter«), in mu zmanjšati osebni dohodek, vse v imenu humanosti«, pravi obrazložitev sodišča združenega dela Hrvaške.

To pa je obenem tudi najboljši komentar tega, posebej za Nožinića, neljubega spora.

Za sindikate v Nišu ni poletnega zatišja

Analize do oktobra

Radoslav Pejić

Sindikalna organizacija v Nišu in člani občinskega sveta se zavzeto prizadevajo za uresničevanje sklepov CK ZKJ in predsedstva sveta ZS Jugoslavije, ki zadevajo žgoča idejnopolitična vprašanja pridobivanja, razporejanja in delitve dohodka ter sredstev za osebne dohodke. Torej ni poletnega zatišja, kot je sicer (doslej) bilo v navadi. Pripravljajo tudi akcije za uresničitev nalog sindikata, ki izhajajo iz omenjenih sklepov. Podpredsednik sveta ZS Niš Vladimir Stankovič pravi:

»V svetu smo se dogovorili, da bomo do oktobra izvedli analizo uresničevanja samoupravnih sporazumov o delitvi dohodka in osebnih dohodkov ter ocenili, v kolikšni meri ti sporazumi resnično živijo v praksi. Delo je težko in obsežno.«

Vsekakor bo to delo skrajšalo letni oddih. Opozoriti velja, da so tudi do zdaj izvajali analize sporazumov, vendar bolj s stališča, kako so te dokumente sprejemali v samoupravnem postopku, pri čemer so posebej pozorno pregledovali, ali dokumenti vsebujejo vse elemente delitve, vsa predvidena merila.

»Premalo smo se spuščali v bistvo, ki bi jasno pokazalo, kako in koliko se resnično spoštujejo,« dodaja predsednik Stanković. »Na to temo bomo imeli več širših pogovorov in posvetovanj v večjih organizacijah združenega dela. Sprejeli bomo nekatere ukrepe, ki bodo veljali zlasti za organizacije, v katerih še vedno nimajo pravih meril. Vsekakor pa to ne bo primer z organizacijami, v katerih zakon o združenem delu dosledno uresničujejo. S tem se lahko pohvalijo kolektivi kot so MIN, GRADBENIK, NIŠEKSPRES in nekatere TOZD Elektronske industrije.

»Sklepi CK ZKJ in predsedstva sveta ZS Jugoslavije odpirajo možnost, da bi nekaj »storili« v tistih kolektivih in okoljih, kjer so samoupravne sporazume pravočasno pripravili, vendar so ostali pozabljeni v predalih. Tistih OZD, v katerih jih ne uresničujejo, je največ v družbenih dejavnostih, pa tudi na področju trgovine in prometa.«

Nastaja torej priložnost da uresničijo obveznosti in »popravijo« napake, da vnovič preverijo in določijo pravilna merila. To je edina možnost za izpolnitev sklepov CK ZKJ in predsedstva Sveta ZS Jugoslavije, pravi podpredsednik Sveta. Zato tudi ni časa za čakanje in odlašanje.

Poletje po poletju

Milenko Predragović

Tukaj ne bo tekla beseda o vseh tistih neugodnih presenečenjih, ki nam jih je prineslo to izjemno dolgo in vroče poletje; ne gre torej za vrtoglave cene, inflacijo, trošenje dohodka, ki ga nismo zaslužili. Gre za to, kaj smo v teh poletnih dneh storili in kaj nismo, da bi se izognili novim presenečenjem in neugodnostim po poletnih lagodnostih, dopustih in brezskrbnostih.

Jasno je, da v teh poletnih mesecih z vso močjo »delajo« samo turizem in kmetijstvo ter tiste veje, ki so z njima najmočneje povezane, kot na primer promet.

Celo če tako poenostavimo celoten problem, se ne bomo kdo ve koliko zamerili tistim, ki so delali v drugih dejavnostih, pa vendar z manjšimi zmogljivostmi.

Namreč, v stabilizacijskih programih temeljnih organizacij združenega dela je malokdo računal s poletjem in kako bi organizirali proizvodnjo, da bi normalno tekla ne glede na dopuste. (Navadno vsi računajo, da bodo do konca leta nadomestili tisto, kar so zamudili v poletnih mesecih. Nekaterim to tudi uspeva, drugim pa namesto dohodka bilanca pokaže »figo«!)

Z drugimi besedami: v prihodnje bi kazalo razmisliti tudi o drugačnem načinu izkoriščanja letnih dopustov. V navadi je, da je samo poletje čas za dopust, kar pa bi veljalo sistematično spreminjati v vsaki organizaciji združenega dela in v vsaki ustanovi. Kajti zaradi tega našega poletja v precejšnji meri zmanjšujemo možnost za pridobivanje znatno višjega dohodka.

Zaradi takih razmer se pogosto izgovarjamo, da ne moremo storiti to in ono; krivo je vreme ali katera druga »višja sila«, za lastne napake in razvajenost pa ni posluha. Nedavno so nam ponujali »pakete joka« o strahovito majhnem pridelku pšenice, skupaj z defektnimi gesli, kako nam gre vse navzdol. O vsem tem so najmanj govorili sami kmetovalci; pšenice je kljub vsemu znatno več, kot so ocenjevali.

Podobno je tudi s turističnim gospodarstvom. Sezono so napovedali s pesimizmom (menda zato, da bi prehiteli vse tiste subjektivne slabosti!), pa je več kot dobra: hoteli so bolje zasedeni kot prejšnja leta. Tudi tu bo žetev dobra.

Toda malo smo v letu stabilziacije naredili, da naši delovni ljudje ne bi porabili težko pridobljeni — in nam kot kruh potreben — dohodek v drugih državah.

Šele, ko bomo sešteli vse, kar smo delali, ne samo v turizmu in kmetijstvu to poletje — bomo videli, komu vse bo »vroče« tudi po poletju in komu bo zares spet poletje.

DE

ČLANI SAMOUPRAVNIH ORGANOV!
IZVRŠNI ODBORI SINDIKATA!
ORGANIZATORJI OBVEŠČANJA!

V zbirki knjižnica SINDIKATI založbe Delavska enotnost je pravkar izšla brošura št. 22

Franc Križaj:

RAZUMLJIVE INFORMACIJE

Brošura je nepogrešljiv priročnik, kako izboljšati razumljivost in večjo sporočilnost pisanih informacij. Cena 45 din.

Naročite jo na naslov: ČGP Delo — TOZD DELAVSKA ENOTNOST, Ljubljana, Dalmatinova 4, ali kupite v naši knjigarni na Tavčarjevi 5 v Ljubljani.

NAROČILNICA

Pri TOZD Delavska enotnost, Ljubljana, Dalmatinova 4, nepreklicno naročamo ..... izvod(ov) brošure Knjižnica SINDIKATI št. 22.

Naročeno nam pošljite na naslov: .....

.....

Ulica, poštna številka, kraj: .....

.....

Račun bomo plačali v 15 dneh po prejemu brošur.

....
Žig (Čitljiv podpis naročnika)

Pereče pomanjkanje počitniških kapacitet za delavce

Drag sistem (in neučinkovit)

Andrej Ulaga

Navkljub najrazličnejšim pobudam in nekaterim akcijam, da bi v zadnjih letih povečali zmogljivosti počitniških domov oziroma organiziranih naselij za letni oddih delavcev in njihovih svojcev, še vedno ugotavljamo, da se pravzaprav z ničemer ne moremo pohvaliti. Praktično smo namreč še vedno tam, kjer smo bili včeraj: počitniških kapacitet, ki so v prvi vrsti namenjene domačim ljudem s poprečnimi in nižjimi osebnimi prejemki, je še vedno krepko premalo. Še bolj kot to pa vsem skupaj ne gre v račun, da so še ti maloštevilni počitniški domovi, ki jih imajo delovni kolektivi, zelo slabo izkoriščeni. V poprečju komaj dva do dva in pol meseca na leto!

Pravijo, da imamo v slovenskih počitniških domovih blizu 25 tisoč ležišč. To je zares bore malo, če upoštevamo, da ljudje ne letujejo sami, temveč v krogu svojih najbližjih. To pa z drugimi besedami pomeni, da imajo zaposleni v resnici bistveno manjše možnosti za letovanje v svojih počitniških domovih, kot pa se zdi na prvi pogled. Sicer pa lahko računamo kakorkoli, optimistično ali pa denimo malce pesimistično, rezultat bo približno vedno enak: najmanj tri četrtine zaposlenih si mora organizirati dopust po svoje! Zato pač, ker nima druge možnosti, ker lahko v delavskih počitniških domovih letuje hkrati le 25 tisoč delavcev in njihovih svojcev.

Skratka, v bistvu smo zares še vedno tam, kjer smo bili včeraj ali predvčerajšnjim. Ponekod sicer beležimo razveseljive rezultate skupnih prizadevanj po dolgoročnejših rešitvah na področju domačega turizma, vendar pa je slika kot celota še vedno dokaj zaskrbljujoča. Še vse preveč je namreč primerov, ko se posamezniki v delovnih kolektivih z vsemi silami oklepajo svojih majhnih, slabo organiziranih, predvsem pa sila dragih počitniških domov, to je nakakšnega preživelega sistema, s katerim smo že dolga leta nezadovoljni, saj je skorajda brez kakršnekoli prihodnosti.

Več kot na dlani namreč je, kar poudarjajo slovenski sindikati že vrsto let, da je prihodnost našega domačega ali, kot nekateri imenujejo, »delavskega« turizma v povezovanju, sodelovanju in vzajemnem iskanju najboljših rešitev. V prid temu govori vrsta zelo utemeljenih razlogov in mnogim bi le s težavo oporekali. Naj spomnimo — denimo — le na kvalitetnejšo, učinkovitejšo in vrh vsega tudi cenejšo ponudbo, kar vse predstavlja danes najbolj boleče vrzeli pri upravljanju z majhnimi počitniškimi domovi. Res je sicer, da v mnogih primerih posameznikom ni potrebno ne vem kako globoko seči v žep, ko gredo na dopust v počitniški dom svojega kolektiva. Res pa je tudi, da v številnih primerih sploh nimajo izračuna, koliko pravzaprav velja oskrbni dan v lastnem počitniškem domu. Slutijo pa, če ne že dobro vedo, da je ta številka visoka, tako zelo visoka, da skorajda ni argumentov, s katerimi bi jo lahko uspešno zagovarjali. Kar povprašajte v tem ali onem domu, kolikšne so ekonomske cene! Precej neumno vas bodo gledali, saj si s temi stvarmi le redkokdo beli glavo. Važno je, koliko mora posameznik odšteti na dan, vse ostale stroške pa tako ali tako krije ves kolektiv! Pri tem pa seveda mnogi pozabljajo, da je kolektiv sestavljen iz posameznikov in da so skupni dinarji obenem tudi dinarji vsakega posameznika.

Se torej splača izračunati, koliko v resnici velja oskrbni dan v lastnem počitniškem domu? Nekaterim se, mnogim pa očitno še vedno — ne! Zato se tudi ne smemo čuditi, da smo na področju domačega turizma še vedno skoraj natanko tam, kjer smo bili pred leti in da večina delavcev v času dopusta preprosto nima kam.

Vsako leto v tem času največ hodimo v gore *(II.)*

Na vrhuncu letošnje planinske sezone

Stane Urek

Hoja v skupinah

Večina ljudi zahaja v gorski svet v skupinah. Po dva, trije ali štirje. To so najbolj okretne skupine, ki se lahko naglo premikajo, so bolj uravnovešene glede znanja in sposobnosti in (kar je posebno važno) v stiski si lahko učinkovito pomagajo. Veliko pa je planincev, ki nimajo znancev, s katerimi bi se lahko napotili v gorski svet, sami pa si ne upajo tvegati. Vključujejo se v skupine, tudi večje, ki jih spremljajo in vodijo po gorskih stezah vodniki in izkušeni planinci. Velike skupine sicer povzročajo drugim planincem nekatere neprijetnosti (zasedenost domov in koč, gneča na poti), za udeležence pa je pomembno, da se natanko drže navodil, da so primerno opremljeni, da so zdravi in da imajo takšno kondicijo, da bodo kos predvidenim naporom.

Zdravstveno stanje

Če bi proučili poročila o nesrečah v gorskem svetu, bi ugotovili, da odhajajo na ture tudi taki, ki niso pri polnem zdravju. Zaradi povečanih naporov, višinskih razmer, neredne in nenavadne prehrane, žeje in podobnega pa zaidejo v hude težave. Neredko je izid takih težav celo smrt. Poznavalci menijo, da bi se marsikatere nevšečnosti (možganska ali srčna kap, vnetja, huda obolenja prebavil, ledvic, žolča) lahko izognili, če bi planinci upoštevali svoje zdravstveno stanje in se prej posvetovali z zdravnikom.

Seveda od mlajših, ki se počutijo zdrave, ne bomo zahtevali, da hodijo zavoljo izleta v gore na zdravniški pregled. Ta zahteva velja za starejše, predvsem za tiste, ki niso redno v gorah in ki ne vedo, kako se bo v gorskih okoliščinah »vedlo« njihovo telo.

V tujih gorah pa le previdno

Vsako leto obišče tudi gore onstran meje stotine, da, tisoče naših planincev. To zahteva veliko več znanja in planinske spretnosti. Na tako pot moramo dobro pripravljeni in poučeni, najbolje v zares dobri družbi. Hojo na slepo srečo odsvetujemo. Najbolje se je pridružiti organiziranemu ali vodenemu izletu in pred odhodom s sopotniki opraviti privajanje v domačih gorah. Če se nam na tujem primeri nezgoda, nas bodo tamkajšnji reševalci poiskali in oskrbeli — vendar ne zastonj. Stroški reševanja so izredno visoki. Zato je pametno, da se pred odhodom zavarujemo pri Planinski zvezi Slovenije ali pa v državi, kamor smo namenjeni, sicer nam preti pravcati finančni polom.

Vedno zanimivo v rovinjskem taboru VŠTK iz Ljubljane. Fotografija: A. Ul.

Sindikati najpogosteje sodelujejo pri organizaciji pohodov v gore!

Vedno privlačen Krn

Savo Vrabec

Skoraj ga ni Slovenca, ki ne bi poznal goro Krn. Že mnogi so jo obiskali, nekateri pa ji posvečajo ves svoj prosti čas.

»Nekako šest let me veže na Krn. Štiri leta sem bil pomočnik oskrbnika, sedaj sem že dve leti gospodar Gomiščkovega zavetišča, kot se imenuje koča na Krnu,« mi je pripovedoval Marjan Bone. Redno je v koči, ne glede na to, kakšno je vreme. Vestno skrbi, da je v zavetišču vse v redu in da je postojanka kar najbolje pripravljena sprejeti svoje goste, ali kot sam pravi: »Želim, da bi se vsak obiskovalec Krna in okolice, ki se ustavi v koči, kar najbolje počutil.«

Krn je res čudovita izletniška točka. Izvrstna lega na robu planote Komne omogoča razgled, ki zlepa nima tekmeca. Krn je tudi eden izmed vrhov v transverzali in v poti prijateljstva.

Številne planince in izletnike, ki obiskujejo Krn, pa ne privablja le mogočen razgled, temveč tudi bogata planinska flora.

»Res je,« potrjuje Marjan, »med krnsko floro velja omeniti zelo redko in zaščiteno srebrno krvomočnico, pritlikavo rastlinico z nežno rožnatimi cvetovi in srebrno dlakavimi listi, ki je drugod ni najti. Na samem vrhu raste nizek favratov svišč, ki uspeva je še na vrhu Kanina ter, ne nazadnje, planika, ta simbol večne čistosti gora.«

Sam Krn je eden najlepših vrhov v Julijskih Alpah. S soške

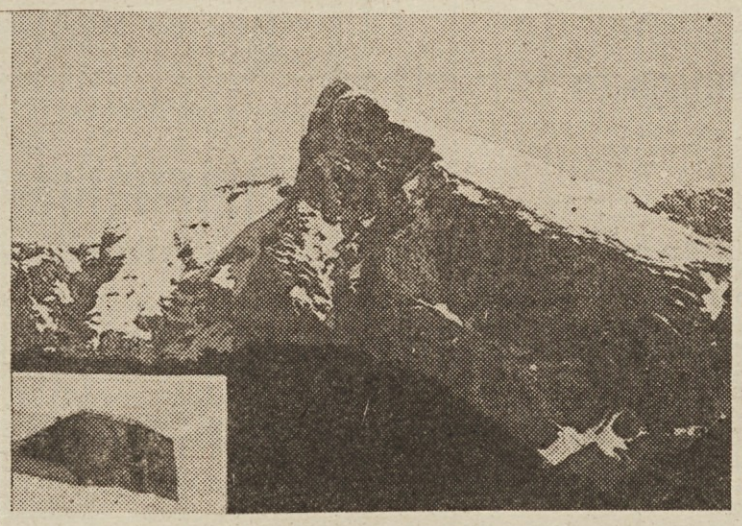

Pogled na slikoviti Krn (2245 m) in na Gomiščkovo zavetišče na tej gori (levo).

strani je to impozanten čok, ki pada navpično proti policam nad Drežniško planoto. Visok 2245 m ter viden skoraj z vseh Julijcev, je Krn dostopen po mnogih bolj in manj zahtevnih poteh: iz Lepene je 5 ur hoda, od Krnskega jezera je 3 ure, od Bogatina (koče) je 5 ur hoda, iz Drežnice pa vodita kar dve poti. Lepa pot je tudi iz vasi Krn (1020 m), do katere je mogoče priti z avtomobilom, od tu je še 3 ure hoda.

»Vedno več je planincev iz vseh krajev naše širše in ožje domovine, ki obiskujejo Krn in okolico. Mnogo je tudi organiziranih skupinskih izletov na Krn, bodisi planinskih društev ali pa sindikatov delovnih organizacij, predvsem iz Slovenije. Seveda pa to ne izključuje možnosti bolj pogostih obiskov Krna, na kar radi pozabljajo organizatorji rekreacije v delovnih kolektivih. Škoda je tudi, da sindikati še niso povsod poskrbeli za svoje planinske sekcije, saj predstavlja planinarjenje vsestransko koristno in mikavno razvedrilo, ki je dostopno vsem slojem prebivalstva,« je zaključil Marjan Bone, ki je letos prejel za uspešno gospodarjenje v koči na Krnu posebno priznanje.

Počitniški dom TGA Kidričevo nima oskrbnika

Proti odtujitvi doma

Franjo Hovnik

Dopust, morje, sonce, to je še vedno sen mnogih delovnih ljudi. Kdo si ne bi želel, da bi se vsaj za nekaj dni v letu pošteno oddahnil, bodisi na morju ali v planinah.

Priznam, kar po polževo sem se tistega vročega avgusta prebijal skozi Crikvenico, ki je bila preplavljena s tisoči dopustnikov iz domačih logov pa tudi onih, ki so k nam prišli iz tujine. Ulice in parki so bili polni avtomobilov z vsemogočimi registrskimi oznakami. Kdor pa je hotel priti iz Crikvenice na bližnji otok Krk pa je moral čakati tudi po nekaj ur.

Kot marsikje drugje, imajo naši delovni kolektivi tudi v Crikvenici kar precej svojih počitniških domov, ki v času turistične sezone močno oživijo in kjer člani delovnih skupnosti običajno skupaj s svojimi družinami preživijo del letnega oddiha.

Obiskali smo Dom počitka Tovarne aluminija iz Kidričevega. Pričakovali smo, da se bomo lahko marsikaj zanimivega pogovorili z upravnikom in seveda tudi dopustniki. Žal smo bili razočarani. Zvedeli smo, da dom nima upravnika, temveč le nekakšnega stalnega oskrbnika. Tudi kuhinja ne obratuje, zato je lepa jedilnica zaprta.

Sicer pa nas je naslednji trenutek k vhodnim vratom privabil nekakšen miniaturni hišni red. Takole je na njem pisalo: »Ker

Vsi, ki so na dopustu v Crikvenici, si žele, da bi svoj dom počitka obnovili in znova v celoti usposobili

letos v počitniškem domu ne bo osebja, ki bi skrbelo za red, čistočo in disciplino, je vsak član kolektiva, ki bo letoval v našem počitniškem domu, dolžan upoštevati naslednje: čistiti sobo, v sobi se ne sme kuhati, itd.

Kot smo zvedeli, so bojda mislili dom prodati. Zadnji trenutek so to preprečili samoupravni organi TGA Kidričevo, ki so bili odločno proti odtujitvi počitniškega doma. Tako je dom ostal, bilo pa je premalo časa, da bi lahko našli primernega človeka, ki bi skrbel za vse potrebno.

Sicer pa prisluhnimo, kaj so nam povedali nekateri dopustniki.

Inž. Anton Jamnik: »Naš dom počitka smo kupili leta 1955. Tu sem s svojo družino že večkrat preživel del dopusta. Letos smo brez kuhinje, zato se hranimo v bližnjem hotelu Mediteran. Bilo bi res škoda, da bi naš počitniški dom prodali, saj stoji tik ob obali, obdan z gozdičkom, kjer je tudi v najhujši sončni pripeki primerno hladno...«

Hinko Dasko je med drugim dejal: »Če bi naš dom počitka prodali, bi si verjetno nihče izmed nas ne mogel več privoščiti nekaj dni počitka ob morju. Cene v hotelih so za nas prehude...«

Ivan Firbas pa meni, da bi kazalo dom v Crikvenici povečati in ga usposobiti za nekakšen rekreacijsko-rehabilitacijski center.

Ob 60-letnici ustanovitve KPJ, SKOJ in združitve revolucionarnih sindikatov Jugoslavije *(XX.)*

Rojstna leta in prvi boji delavskega razreda

Vinko Blatnik

Takšna socialna struktura se je jasno pokazala tudi v sestavi nacionalne garde in njenega vodstva ter komune. Od njenih članov, ki so bili izvoljeni na prvih rednih volitvah, je bilo 44 % delavcev in obrtnikov, 32 % oseb svobodnih poklicev in 21 % uslužbencev. Še bolj prepričljivo pričajo o proletarskem značaju komune podatki o poklicni sestavi tistih, ki so jih po krvavi zadušitvi komune obsodila vojaška sodišča: 2901 dninarjev, 2664 kovinskih delavcev, 2293 zidarjev, 1657 mizarjev, 1491 čevljarjev, 836 soboslikarjev, 819 tipografskih delavcev, 861 pristaniških delavcev itd.

Delavski značaj komune se izraža tudi v veliki večini njenih socialnih ukrepov, tako v odlokih o odpisu zaostankov stanovanjskih najemnin, o najvišjih plačah uslužbencev komune in njenih članov, o odlaganju plačilnih rokov za dolžnike, o ukinitvi oziroma reformi zastavljalnic, o ukinitvi nočnega dela v pekarnah, o minimalnih mezdah, zlasti pa v odloku o prevzemu opuščenih tovarn po delavcih, ki so bili prej v njih zaposleni, ko se ti združijo v kooperativne skupnosti.

Delavska združenja in sindikati, ki jih je komuna pozvala s tem odlokom, da prevzamejo v upravljanje opuščena podjetja, so zelo odgovorno opravljali to nalogo. To dokazujejo številni sestanki in predlogi za ureditev samoupravljanja v posameznih podjetjih. Tako je, denimo, v predlogu pravilnika o delu delavnice v Louvru, ki je bil kasneje poslan v soglasje komuni in objavljen v njenem uradnem listu, določena zelo podrobna organizacija upravljanja: za upravo delavnice zbor delavcev, ki ga je mogoče zamenjati, če prekrši svoje dolžnosti. Zbor delavcev voli tudi šefa delavnice in šefe obratov, ki so prav tako zamenljivi. Vsi pa odgovarjajo zboru delavnice. Volitve teh delegatov so vsakih 15 dni, zbor delavnice pa se sestaja vsak dan ob določeni uri. Delegati delavcev iz posameznih obratov sestavljajo nadzorni svet, ki ima pravico biti seznanjen z vsemi notranjimi in zunanjimi odnosi delavnice ter imeti vpogled v poslovne knjige. Delegati izvolijo v začetku vsakega tedna poročevalca, ki pripravi poročilo o vseh važnih zadevah med tednom.

Vse to jasno kaže, da je bila v komuni — čeprav predvsem zaradi pomanjkanja enotne politične organizacije delavcev o vseh teh ciljih, zlasti pa glede metod in sredstev za njihovo uresničitev zaradi idejne razcepljenosti njenih članov (blankisti, prudonisti, novojakobinci, pripadniki internacionale) ni bila dosežena niti temeljna enotnost — vendarle spontano in objektivno navzoča odločnost, da bi prek združenj v delovnih organizacijah ter z naslonitvijo na pobudo delavcev in delavskih združenj presegli klasični razredni model političnega sistema in države ter na tej podlagi razvili svobodno skupnost proizvajalcev, v kateri naj pride do ekonomske osvoboditve dela. Resolucija sindikata mehaniških in kovinarskih delavcev opredeljuje delegatom v komuni naslednje splošno navodilo: »Napraviti konec izkoriščanju človeka po človeku, tej zadnji obliki suženjstva, organizirati delo s pomočjo solidarnih združenj, ki naj kolektivno upravljajo z neodtujivim kapitalom.«

Ob vselitvi vodstva pariških sindikalnih organizacij v zgradbo nekdanjega ministrstva za splošne zadeve je glasilo pariške federacije internacionale celo poudarilo, da je komuna to napravila, da bi s tem »razglasila vsemu svetu, da je preteklost mrtva in da imajo v družbi, ki se gradi, delavska združenja prvo, najvažnejše mesto.«

Ali pa vsebina volilnega proglasa centralnega komiteja nacionalne garde z dne 25. marca, v katerem izrecno piše, da bodo prebivalcem najbolje služili ljudje, ki jih bodo izvolili izmed sebe, ki živijo njihovo življenje in ki trpijo iste tegobe; varujejo naj se tako ambicioznih kot karieristov, ljudi, ki mnogo govore, so pa nesposobni, da bi to uresničili, izogibajo naj se tistih, ki so preveč obogateli, ker se le redko dogaja, da bi bogataš štel delavca za brata; poiščejo naj ljudi z iskrenim prepričanjem, preproste ljudi, odločne in aktivne, razgledane in znane kot poštene.

Pomen pariške komune lahko opredelimo z Leninovo formulo: »Republika plus samouprava«. Pri tem gre za samoupravo, ki ne predstavlja več posebnega, izoliranega upravljanja drobnih, vsakodnevnih zadev lokalnega značaja, kot pojmujejo lokalno samoupravo v zahodni Evropi, temveč za samoupravljanje proizvajalcev v njihovih združenjih, kot podlagi celovite organizacije družbene skupnosti. S tem pa pariška komuna iz leta 1971 presega okvir politične ureditve države in demokracije napsloh in odpira pot za uresničevanje skupnosti, ki naj temelji na združenjih proizvajalcev, katere smisel in končni cilj je odprava razredne delitve družbe in osvoboditev dela. Na drugi strani je komuna jasno opredelila program, ki je hkrati tudi program vsake proletarske revolucije: razbitje buržoaznega stroja oblasti in njegova zamenjava s »popolnim samoupravljanjem spodaj, v naseljih, in neposredno oblastjo oboroženega proletariata z njegovo diktaturo, na vrhu, kot pravi Lenin. Neposreden vpliv izkušenj pariške komune na kasnejša revolucionarna gibanja in ureditev držav, v katerih je v revoluciji delavski razred prevzel oblast, se kaže v Leninovi oceni, izrečeni neposredno pred prvo rusko revolucijo leta 1905: »Na ramah komune vsi stojimo v sedanjem gibanju«; pri tem je še posebej poudarjal pomen pobude delovnih množic.

Nedvomno ni treba na široko dokazovati vpliva oktobrske revolucije in prve države sovjetov na graditev sistema oblasti v socialističnih državah. Dovolj bo, če omenimo znano ugotovitev E. Kardelja, da je šlo pri oblikovanju in delovanju organov ljudske oblasti že od vsega začetka oboroženega boja jugoslovanskih narodov »načelno za obliko socialistične demokracije tipa pariške komune ali prvotne revolucionarne sovjetske oblasti, seveda s celo vrsto posebnosti, toda posebnosti, ki ne spreminjajo temeljnih načel njene strukture.« Mogoče je torej ugotoviti, da gre v bistvu za enaka izhodišča in usmeritve, hkrati pa tudi, da gre pri pariški komuni za mnoge ideje in rešitve (od problema deprofesionalizacije delegatov in skupščine kot delovnega telesa do izvirnih rešitev glede tako imenovane delavske kontrole kolektivnega dela in vodenja, o kateri prav zdaj mnogo razpravljamo), ki nam morejo še danes, po dobrih sto letih kazati poti reševanja in smeri razmišljanja in ki — niti v normativnem, še manj pa v praktičnem smislu niso niti do konca proučene in uporabljene, še manj pa presežene. Zaradi tega je komuna tudi za današnje in prihodnje rodove vir, h kateremu se bo treba pogosto vračati pri iskanju jasnejših odgovorov na žgoča in zapletena vprašanja sodobne graditve socialistične samoupravne družbe in odnosov v njej.

In prav zato se velja poglobiti v njene ideje in dosežke.

Delavski razred se mora organizirati v vojno silo!

Iz našega dosedanjega pregleda zgodovinskih dogodkov je razvidno, da je imel francoski proletariat za seboj že bogato revolucionarno preteklost, ko je leta 1871 ustanovil svojo komuno. V julijski revoluciji leta 1830 je omogočil buržoaziji, da se je v boju s fevdalnimi silami dokončno utrdila na oblasti. Upori sestradanih šlezijskih tkalcev svile v letih 1830—1834 so prvič v zgodovini delavskega gibanja opozorili na osnovno protislovje kapitalistične družbe, kmalu zatem, že v februarki revoluciji leta 1848, pa je francosko delavstvo z geslom »Organizacijo dela!« zahtevalo socialno republiko, ki naj bi vsakemu zagotovila pravico do dela. Vendar je francosko delavstvo spet doživelo bridko izkušnjo, ko se je ob koncu junija odigrala — po Marxovih besedah — »prva velika bitka med razredi, na katere se deli moderna družba.« Osnovna značilnost vseh teh uporov in revolucij je bila v tem, da so ljudske množice z navdušenjem rušile reakcionarne režime, toda z njihovo zmago so se okoristile privilegirane manjšine tedanje družbe, predvsem buržoazija. To dejstvo pa je še okrepilo družbena nasprotja med vladajočimi razredi in zatiranimi ljudskimi množicami ter vodilo k vse močnejšemu revolucionarnemu vrenju.

Vendar francoski delavci kljub vsem tem trpkim izkušnjam, ki so si jih pridobili, zaradi slabe razvitosti proizvajalnih sil in družbenoekonomskih odnosov ter svoje premajhne razredne zavednosti še niso bili dovolj osveščeni in organizacijsjo usposobljeni za uspešno vodenje zapletenega in dolgotrajnega boja. Tako se niso uspeli organizirati kot razred niti ustvariti močne revolucionarne in teoretsko oborožene organizacije niti ločiti kmetov od buržoazije ter jih vsaj del pridobiti na svojo stran.

Ker ni bilo vseh teh osnovnih pogojev za zmago revolucije, je Marx v »Drugem razglasu generalnega sveta internacionale« opozoril pariško delavstvo: »Vsak poizkus, da se novo oblast vrže v sedanji krizi, ko sovražnik tako rekoč že trka na vrata, bi bila skrajna neumnost.« Vendar se Marx ni zadovoljil le s tem opozorilom in nasvetom; pokazal je tudi pot do uspeha. Organizatorjem vstaje je svetoval, naj delavski razred organizirajo v vojaško silo, za uresničitev te naloge pa izkoristijo republikanske svoboščine, saj je prav od delavstva odvisna usoda republike.

(Se nadaljuje)

ZALOŽBA DE DRUŽBOSLOVNA ZBIRKA:

PRAVKAR IZŠLO!

Stanko Ilić:

PSIHOSOCIOLOŠKI ASPEKT INFORMIRANJA V ZDRUŽENEM DELU

Humanizacija delovnega okolja

Knjiga je namenjena vsem, ki se ukvarjajo z informiranjem v organizacijah združenega dela, pa tudi sociologom, psihologom dela, članom organov upravljanja in poslovodnih organov, družbenopolitičnim delavcem in drugim pri njihovem delu.

Cena 250.— din

Dr. Ana Krajnc:

METODE IZOBRAŽEVANJA ODRASLIH

Andragoška didaktika

Prvo celovito delo o metodah izobraževanja odraslih v slovenščini.
Knjiga je namenjena usposabljanju vseh, ki so tako ali drugače povezani z izobraževanjem odraslih, predvsem pa delavskim univerzam, izobraževalnim centrom v OZD, učiteljem, profesorjem, študentom pedagogike itd.

Cena 260.— din

Bogdan Kavčič in Ivan Svetlik:

POGLAVJA IZ SOCIOLOGIJE DELA

Delo, ki celovito obravnava problematiko in organiziranost združenega dela kot tudi dela na področjih, kjer so sredstva za delo v zasebni lasti. Priporočamo ga predvsem študentom za študij sociologije dela, teorije organizacij in podobnih predmetov v programih visokošolskih organizacij; v pomoč pa bo tudi tistim, ki se v organizacijah združenega dela ukvarjajo z organizacijo dela in z upravljanjem.

Cena 360.— din

NAROČILNICA

Pri TOZD Delavska enotnost, Ljubljana, Dalmatinova 4, nepreklicno naročamo

.... izvodov knjige **PSIHOSOCIOLOŠKI ASPEKT INFORMIRANJA V ZDRUŽENEM DELU**
.... izvodov knjige **METODE IZOBRAŽEVANJA ODRASLIH**
.... izvodov knjige **POGLAVJA IZ SOCIOLOGIJE DELA**

Račun bomo plačali v 15 dneh po prejemu knjig.
Knjige pošljite na naslov:

.....
(naziv OZD, TOZD ...)

.....
(ulica, poštna številka, kraj)

Naročeno, dne: ....
(ime in priimek podpisnika)

....
Žig (podpis naročnika)

DE

PRAVKAR IZŠLO!

V družboslovni zbirki založbe Delavska enotnost je izšla nova knjiga:

Dr. Vladimir Štambuk:

KIBERNETIKA

Možnosti in stvarnost

Knjiga vas želi seznaniti s temelji kibernetike in opozoriti predvsem na nujnost kritičnega odnosa marksizma do kibernetike, kar pravzaprav pomeni, da moramo znova razmisliti o vseh prednostih pa tudi o vseh pomanjkljivostih kibernetike kot discipline, kadar jo uporabljamo pri proučevanju družbe.

CENA: 250 din.

Knjigo lahko naročite na naslov: TOZD DELAVSKA ENOTNOST, Ljubljana, Dalmatinova 4 ali kupite v naši knjigarni na Tavčarjevi 5 v Ljubljani.

NAROČILNICA

Nepreklicno naročamo .... izvod(ov) knjige KIBERNETIKA

Naročeno nam pošljite na naslov: .....

.....
(ulica, poštna št. kraj)

Naročeno, dne: .....

Račun bomo plačali v 15 dneh po prejemu knjig.

.....
....Žig (podpis naročnika)

Naj ostane med nami

Po uradnem delu obiska Vinka Hafnerja v anhovski cementarni so razpravljajoči potlej na malici stresli tudi nekaj gradbeniških. Tisto, »ko je nekdo tako vneto zidal svojo hišo, da je pozabil na vrata in imel potem velike težave z izhodom«, je predstavnik Cementarne takoj vzel za svojo. Menda so v Anhovem gradili podobno...

Sreda, 15. avgusta, je bila na 28. lesnem sejmu v Celovcu jugoslovanska obravnava. V jugoslovanski sejemski dan je sodila tudi tiskovna konferenca, na kateri so predstavniki slovenske in hrvaške zbornice avstrijske in naše novinarje med drugim seznanili tudi s turistično ponudbo. Naj bi jih, pa je vse skupaj izzvenelo skoraj obratno. Hrvaški turistični delavec je zrecitiral obsežen turistični prospekt, v res čudovitih barvah naslikal prelesti naše lepe obale, našteval, kaj vse lahko obiskovalci pričakujejo, kje in po kakšnih (seveda nizkih) cenah... Pa so povzeli besedo avstrijski kolegi in ga lepo poučili. Pokazalo se je, da bolje poznajo tako kakovost kot cene turistične ponudbe naše obale. Na njihova vprašanja, ki so izzvenela kot trditve, so dobili le en (večkrat ponovljen odgovor): da, da, da...

Humoreska

Živeti na način »se ne splača«

Jože Olaj

Začelo se je s čevlji, sicer ne kdove starimi ali ponošenimi, na katerih pa se mi je razparalo nekaj šivov ter sem jih zato odnesel k čevljarju, da mi jih popravi. Vendar sem se v tej svoji nameri uštel.

»Samo še nove čevlje izdelujemo, standardne ali po naročilu. Popravil pa ne sprejemamo več,« me je zavrnil mojster. »Se ne splača.«

Tako torej! Se ne splača!

Čevlje sem vrgel v smeti, si kupil nove in se zatopil v razmišljanje. O tem namreč, da je parola SE NE SPLAČA pravzaprav dokaj pogosta, le da sem o njej doslej vse premalo razmišljal.

V časnikih sem namreč bral že marsikatero na njen račun: da se, denimo, cementarjem ne splača (za »ta« denar) delati cementa, ker hkrati z njim delajo tudi izgubo, da se (pri sedanjih cenah, kajpak) ne splača tudi izdelovati električnih žarnic, gojiti prašičev, pridelovati tega ali onega in tako dalje.

In ker razen omenjenih težko dobiš v prodaji tudi prenekatere druge vrste blaga, sem prepričan, da se ne splača delati niti kotlov in radiatorjev za centralno kurjavo, rezervnih delov za avtomobile, stiropora, tervola, kvasa, mehčalcev za perilo, od časa do časa pralnih praškov in avtomobilov, mleti kave in še delati marsičega drugega.

Bral pa sem tudi že neštetokrat, da se raznih vrst blaga ne splača niti izvažati, ker da zanje na tujem plačajo premalo — razen če »država« takšnega uvoza ne podkrepi s posebnimi premijami, kot to počno nogometna moštva, ki so tik pred izpadom iz kakšne lige, s svojimi nogometaši.

Marsikaj, sem ugotovil, se tedaj ne splača in če se bo tako še nekaj časa nadaljevalo, je vprašanje, ali se bo kmalu sploh še kaj splačalo. Delati namreč.

In ker takšno vprašanje kaj lahko že visi nad nami kot Damoklejev meč, sem se poskušal potruditi in poiskati primerno rešitev problema SE NE SPLAČA. Rešitev predstavlja nekakšna čista denarna menjava. Ta bi lahko bila takšnale:

Ko bi, denimo, šel v trgovino in prodajalcem pokazal seznam stvari, ki bi jih želel kupiti (ko bi jih, seveda, imeli), bi mi ondi po tem seznamu sestavili račun — z žigom SE NE SPLAČA spodaj. Torej sem jim ali teh stvari ne bi splačalo prodajati, ali pa se jih proizvajalcem ne bi splačalo izdelovati. Račun bi poravnal v gotovini ali s čekom. Enako račun za vodo, elektriko, razne naročnine in podobno, povsod pa bi na računu dobil kot potrdilo žig SE NE SPLAČA. Podobno bi tudi kupoval obleko in obutev, plačeval vstopnice za razne predstave, naročnino za RTV in tako dalje. Ob vsem tem bi celo užival, da mi niso podtaknili blaga z napako, da mi ni potrebno hoditi na razne eksperimentalne odrske predstave, na nogometne tekme ipd. in da mi ne grozi kakšna zanikrna oddaja po televiziji.

Seveda bi za plačevanje računov za blago in storitve, ki jih tako ali tako ne bi bil deležen, potreboval tudi denar. Toda preprosto bi si pač tudi sam omislil žig SE NE SPLAČA in liste papirja z njim (ter s pripisano številko žiro računa) namesto člankov in zgodbic vsake toliko časa raznesel po uredništvih različnih časnikov in drugih sredstev javnega obveščanja, ki bi morebiti še izhajala, ali — zaradi mene — ne bi več prihajala na »svitlo«, marveč bi inkasanti zanje samo pobirali naročnine z listki SE NE SPLAČA.

Mislim, da bi takšna, izrecno samo denarna menjava, odpravila prenekatero nevšečnost: gnečo na sredstvih javnega prevoza (ki, seveda, ne bi vozila, marveč bi vsako stalo na kateri postaji in bi v njem delili proti plačilu vozovnice SE NE SPLAČA), ihto za stroji v tovarnah, navale občanov na okenca javnih uradov, iskanje blaga po trgovinah in še kaj.

Bojim se samo nečesa: da bi namreč zmanjkalo denarja in bi tudi tista državna ustanova, ki ga tiska, začenjala razpošiljati samo listke SE NE SPLAČA...

Kozerija

Atletski talent

Borivoj Repe

Ko sem bil nekoliko mlajši, sem bil izrazit talent za atletiko. Kot zelo hitrega in močnega športnika me je odkril trener Jakob Sraka.

»Fant moj,« mi je dejal nekoč, ko smo sedeli v gostilni in se natakali s pivom, »ti si rojen prvak, iz tebe bom naredil še šampiona.«

»Mnjm,« sem rekel, ne da bi odstavil pivski vrček od ust.

Jakob, v tistih časih znan trener in atletski strokovnjak, me je povabil na stadion.

»Pričel boš s preskusi v raznih disciplinah, potem bomo pa videli, za kaj si najboljši.«

Ker sem se strinjal, mi je porinil v roko neko palico.

»To je kopje!« je dejal in mi pokazal, kako se meče. Takoj sem ugotovil, da sem rojen metalec kopja, saj sem Jakoba zadel že s prvim metom. Začudilo me je le, zakaj je bil tako nejevoljen, ko so ga obvezali in za silo spravili k sebi. Kasneje mi je manj navdušeno porinil v roke kroglo.

»To se meče v daljavo,« je rekel pomenljivo in se umaknil na drug konec stadiona.

Že s prvim metom sem podrl del tribune. Prišli so nekateri funkcionarji in trenerji, menili so da je to bil dosti dober met za začetnika.

Jakob vseeno ni hotel slišati ničesar več o krogli in me je odpeljal do skupine tekačev.

»Fantje,« je rekel, »tekli bomo štafeto, novinec bo prvi.«

S tem je mislil mene. Dal mi je nek količek in rekel: »Čim prej moraš priteči do Janeza, ko te bo videl, bo pričel teči tudi on, ti...«

Naprej ga nisem več poslušal, saj mi je bilo vse jasno.

»Štart,« je rekel in pritisnil na petelina. Tekel sem bolje, kot je kdor koli pričakoval, kasneje so pravili, da sem dosegel zelo dober čas, le pri predaji sem baje naredil napako. Ko sem Janeza ujel, sem ga mahnil s tistim količkom po glavi.

Ostali so nagovarjali Jakoba, naj mi vseeno dovoli teči v štafeti, vendar on ni hotel o tem niti slišati. Kasneje je nekdo pripomnil, češ da še nisem poskusil z metom kladiva. Jakob se je izgovarjal, da bi to bilo malo preveč za en dan. Končno so ga le prepričali, da me je preskusil v teku na srednjih progah.

Medtem sem se seznanil z Jakobovim dekletom, tekačico Marjanco. Ne vem, kaj dekleta vidijo na meni, vsekakor ga je uspela nagovoriti, da me bo ona preskusila. Pričela je teči, jaz pa za njo. Zavila je s proge in stekla proti izhodu, sledil sem ji kljub temu, da je tekla zelo hitro. Ujel sem jo šele tam nekje ob Savi. Dalje ne bi pripovedoval.

Le nekaj nisem mogel nikoli razumeti, zakaj se me je Jakob Sraka od takrat naprej izogibal v velikih lokih. Tako je atletika izgubila enega največjih talentov, jaz pa sem ji ostal zvest le kot rekreativec in še to le v teku na srednjih progah.

Tako dragocene živali sodijo na vrvico!

Nagradna križanka št. 32

Rešitve pošljite do 5. septembra 1979 na naslov: TOZD DELAVSKA ENOTNOST LJUBLJANA, Dalmatinova 4, s pripisom na ovojnici: Nagradna križanka št. 32. Nagrade so 200, 150 in 100 dinarjev.

Rešitev nagradne križanke št. 30

Astrahanka, asterisk, Uprava javne varnosti, sraka, atentat, astra, tip, Lusaka, Ankaran, EČ, dan, LE, Sanyo, osi, reka, Ilir, Al, Esk, TT, Lvov, set, inserti, Jasi, Oneida, re, nota, tlačanstvo, martinar, ZO, Oto, Ail, prednost.

Izžrebani reševalci nagradne križanke št. 30

1. nagrada 200 din: Albin Urh, Jelovška 10, 64264 Bohinjska Bistrica;
2. nagrada 150 din: Bojana Vojska, Lukovica 15, 61225 Lukovica;
3. nagrada 100 din: Ivan Žoha, Latkova vas 28, 63312 Prebold.

Nagrade bomo poslali po pošti.

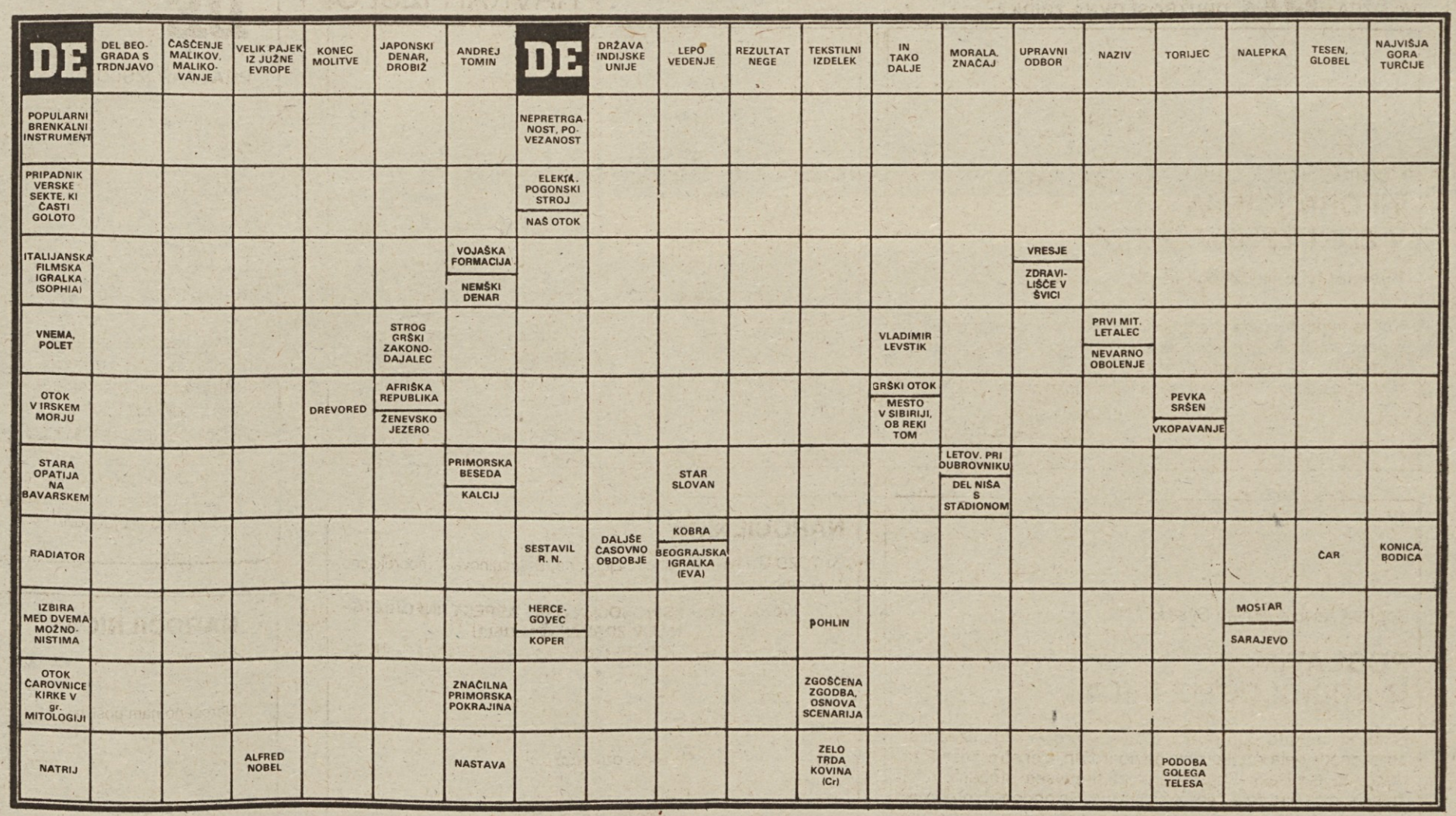

DE

Delavska enotnost, glasilo Zveze sindikatov Slovenije. Izdaja ČGP Delo, TOZD Delavska enotnost. List je bil ustanovljen 20. novembra 1942. leta. List urejajo: Andrej Agnič, Ciril Brajer, Vojko Černelč (glavni urednik in direktor), Sonja Gašperšič, Milan Govekar, Marjan Horvat, Damjan Križnik, Ivo Kuljaj, Rafael Lindič (tehnični urednik), Boris Rugelj, Bojan Samarin (odgovorni urednik), Janez Sever, Igo Tratnik, Andrej Ulaga in Janez Voljč. Založniški svet Delavske enotnosti — predsednik: Miran Potrč; člani: Tilka Blaha, Silva Bočaj, Urška Svetko, Janez Čebulj, Majda Emeršič, Slavko Grčar, Janez Korošec, Edo Lenarčič, Mira Maljuna, Jože Ogrizek, Boštjan Pirc, Janko Sedonja, Vlado Šlamberger, Jože Varl. Naslov uredništva in uprave: Ljubljana, Dalmatinova ulica 4, poštni predal 313-VI; naročninski oddelek tel.: 310-033, int. 278, 322-947. Uredništvo tel.: 316-672, 323-554 in 316-695; komerciala: Ljubljana, Tavčarjeva 5, tel.: 312-691. Račun pri SDK Ljubljana, št. 50100-603-41502. Posamezna številka stane 6,00 din, letna naročnina je 300,00 din. Rokopisov ne vračamo. Poštnina plačana v gotovini. Tisk »Ljudska pravica« Ljubljana.

Jeseniški železarji so poskrbeli za rekreacijo na letnem dopustu

Počitnice, ki so hitro naokoli

Andrej Ulaga

Med zelo redkimi delovnimi organizacijami v Sloveniji, ki so poskrbele za možnosti aktivnega razvedrila v svojih počitniških domovih, je tudi kolektiv jeseniških železarjev. Tako imajo delavci s svojimi najbližjimi v teh prijetnih poletnih dneh lepo priložnost, da se poleg morja in sonca naužijejo tudi športa. In, take počitnice, ko človeku ni potrebno samo lenariti in posedati, so resda kaj hitro naokoli. Pa tudi prijetne so!

Da ne bo pomote: jeseniški železarji še zdaleč niso pretiravali, ko so se odločili za nakup športne opreme, da jim bo na dopustu lepše. Res ne. Omislili so si le tisto najbolj potrebno, kar ne velja kdo ve koliko, pa vendarle bistveno pripomore k prijetnejšemu letnemu oddihu. Razumljivo, vse to poudarjamo samo zato, ker so kolektivi, ki mislijo na svoje ljudi celo v času počitnic, prave bele vrane. Skoraj povsod namreč pozabljajo, da so že davno minili časi, ko je bilo v počitniškem domu zelo prijetno, če je bilo le kaj za pod zob in malo prijetne družbe. Saj, včasih smo bili s tem res zadovoljni. Danes pa...

Jeseniški železarji so tudi navdušeni planinci. Redno med drugim obiskujejo tudi Triglav, na katerega se bodo letos povzpeli organizirano že desetič!

Za sedaj rekreacija le na morju

Že lani so se jeseniški železarji odločili, da bodo znova usposobili počitniški dom na bližnji Mežaklji, kjer so idealni pogoji za oddih ljudi, ki si želé miru in svežine gozdov. Ker pa velikega počitniškega doma ni mogoče obnoviti prek noči, se morajo delavci letos še vedno zadovoljiti le s svojima počitniškima postojankama na morju, to je v Crikvenici in v Biogradu.

»V obeh domovih, ki sta odprta od prvih dni junija pa do srede septembra, imamo nekaj več kot 300 ležišč...«, pripoveduje Cvetka Kramar, tajnica oddelka za družbeni standard v Železarni Jesenice. »Razumljivo imamo kapacitete polno izkoriščene, saj 300 postelj ne pomeni veliko za 6000-članski kolektiv. Računati moramo namreč, da gredo delavci na dopust s svojimi družinami, zato je vse zelo hitro polno. Natančnih podatkov sicer še nimamo, vendar sodimo, da bo letošnje poletje letovalo v naših dveh domovih nekaj več kot 10 odstotkov naših železarjev. Malo ali veliko? Vsekakor bi si želeli, da bi bila ta številka večja.«

Zanimivost obeh domov oziroma dopustovanja v teh dveh počitniških postojankah jeseniških železarjev je, da imajo tu posebnega človeka, ki poklicno skrbi za aktivno razvedrilo ljudi na dopustu. Več o tem nam je povedal Janez Jenko, poklicni organizator športne rekreacije v jeseniški železarni:

»Letos poteka že tretje leto odkar smo se odločili, da tudi v času počitnic nekaj storimo za rekreacijo naših delavcev. Za organizirano športno razvedrilo skrbe naši strokovnjaki za rekreacijo, ki jih v železarni nimamo malo, seveda pa kljub vsemu še vedno premalo. Poudarek je razumljivo na plavanju in na plavalnih tečajih. Samo lani smo denimo naučili te prijetne in koristne športne veščine blizu 150 odraslih in otrok. Najstarejši možakar, ki je splaval, je imel že 60 let! Ker vsem ni do vode in kopanja, smo poskrbeli tudi za rekreacijo na obali. Postavili smo igrišča za odbojko, stojalo za košarko, dve mizi za namizni tenis, stezo za balinanje in uredili površino za badminton. Veliko? Niti ne, toda za začetek in v primerjavi z drugimi, se naši ljudje glede možnosti rekreiranja res ne morejo pritožiti. Seveda pa manjka še marsikaj, saj bomo morali svojo ponudbo popestriti in bolje izkoristiti okolje, predvsem morje...«

Razumevanje je in razumevanja ni!

Pri tem, ko je Janez Jenko govoril, da manjka na morju še marsikaj, je mislil na neizkoriščene možnosti, ki jih nudi voda. In, prav ima. Oba domova ne premoreta enega samega čolna, tudi takega zelo poceni in na vesla ne, ene same deske za jadranje na vodi, pa tudi tiste najpreprostejše in poceni opreme za potapljanje si v obeh domovih ni mogoče sposoditi. Varčevalni ukrepi? Morda, še bolj verjetno pa precejšnje pomanjkanje posluha za želje in potrebe delovnih ljudi.

»Zanimivo je, da so ob tem, ko imamo v kolektivu številne izvrstne športnike in športne funkcionarje, mnogi zares še vedno povsem brez posluha za prepotrebno rekreacijo naših železarjev. Kakšne težave sem na primer imel, da so nekatere temeljne organizacije »posodile« za nekaj dni organizatorje rekreacije za naša počitniška domova na morju! Posamezniki niso ničesar hoteli slišati o izrednem plačanem dopustu, kot da bi šlo denimo za nagradne počitnice, in ne za resno in odgovorno delo. Ničesar nočem skrivati, zato odkrito povem, da sem imel največje težave s temeljnima organizacijama Vzdrževanje in Remontne delavnice. Na srečo pa seveda ne mislijo povsod tako. Z nekaterimi temeljnimi organizacijami, na primer Jeklarno ali denimo temeljno organizacijo Bluming Štekl, sodelujemo prav imenitno. Torej, razumevanje je in razumevanja hkrati ni. Nekateri mislijo še vedno po starem, vedno več pa je tudi takih, ki razmišljajo po novem in imajo vedno več posluha za potrebe delovnih ljudi...«, je povzel Janez Jenko.

Fotografija: Andrej Agnič

S tekmovanja kovinarjev občine Ljubljana-Center

Rogovcem ni para

Damjan Križnik

Pod geslom »človek — delo — produktivnost« je bilo od 15. do 17. avgusta v proizvodnih prostorih tovarne dvokoles in opreme »Rog«, ki prav letos praznuje 30-letnico svojega uspešnega dela, prvo delovno tekmovanje kovinarjev občine Ljubljana-Center, na katerem je več kot 20 strugarjev, rezkalcev, orodjarjev in varilcev merilo svoja teoretična in praktična znanja za pokale pokrovitelja — Roga.

»Več namenov je imelo to tekmovanje«, je povedal Marko Ferjančič, predsednik odbora. »Zlasti bi naj opozorilo na tisto človekovo dejavnost, ki je temelj in pogoj za življenje in razvoj vsake družbe — na produktivno in ustvarjalno delo.« Nekaj podobnega so udeleženci tekmovanja, ki bi naj odslej postalo tradicionalno, zapisali tudi v brzojavki tovarišu Titu: »S tekmovanjem želimo doseči, da bi se vsi vključili v borbo za dvig produktivnosti dela, rentabilnosti proizvodnje, boljšo kvaliteto dela, poglabljanje znanja s področja samoupravljanja in varstva pri delu in s tem dati tudi prispevek pri nadaljnji uspešni graditvi naše samoupravne socialistične domovine...«

Rezultati — strugarji: 1. Ciril Vrhovšek 929 točk (300 za teoretično znanje, 629 za praktično), 2. Milan Pirih 768 (275, 493), 3. Brane Vidmar (vsi Rog) 466 (200, 266); rezkalci: 1. Alojz Peklaj 894,5 (250, 644,5), 2. Marjan Kolenc (oba Rog) 845 (250, 604); varilci: 1. Slobodan Mičić 925 (300, 625), 2. Žika Rotarević 893 (275, 618), 3. Pavla Škof (vsi Rog) 823 (200, 623); orodjarji: 1. Anton Jakofčič 862 (300, 562), 2. Janez Praprotnik 751 (250, 501), 3. Vide Seškar (vsi Rog) 704 (250, 454).

Lepo uspelo tekmovanje pa je imelo žal tudi svojo senčno plat. Čeprav je organizator pozval k udeležbi vse kovinarske organizacije združenega dela s področja občine Center, so poleg ekip Roga nastopili le še delavci Tribune.

Na sliki: sekretar ObS ZS Ljubljana-Center Franc Možina izroča nagrado Pavli Škof, ki je v tekmovanju varilcev zasedla izvrstno tretje mesto in tako pustila za sabo tudi precej pripadnikov »močnejšega« spola.

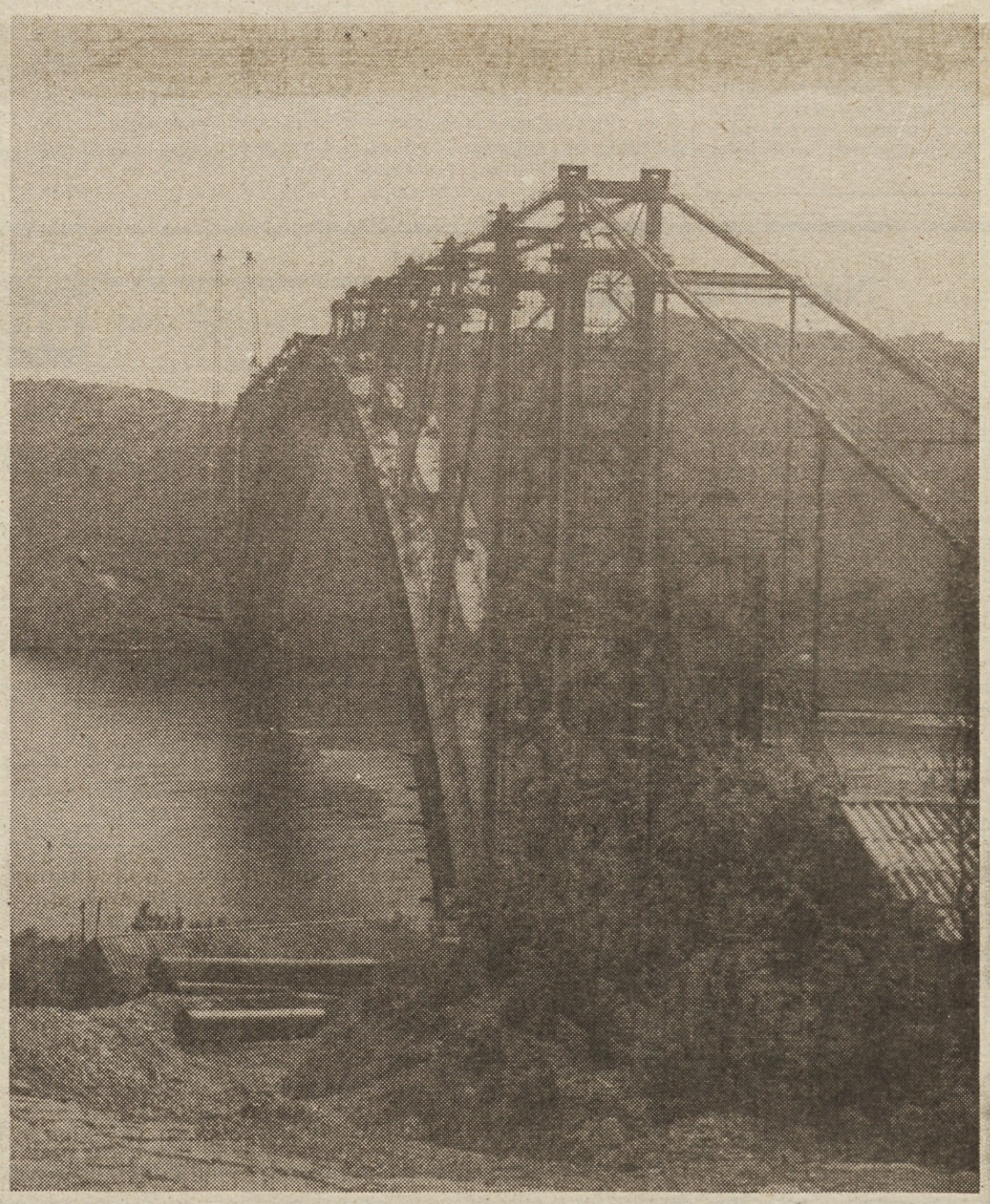

SVETOVNI REKORDER. Krk ni več otok. Delavci beograjske Mostogradnje in Hidroelektre iz Zagreba so ga prek otoka Sveti Marko povezali s celino z mostom, ki meri kilometer in pol. Razpon večjega loka (na posnetku) meri 390 metrov in je največji na svetu. Izredno zahtevna dela visoko nad morjem potekajo po načrtih, zato vse kaže, da bo mojstrovina nared že pred prihodnjo sezono.

A. ULAGA